

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

SPECIALISTIČNO DELO

**LIKVIDNOST POSLOVNIH BANK TER ENOTNA
LIKVIDNOSTNA LESTVICA**

Ljubljana, marec 2003

TANJA RAZINGER

IZJAVA

Študent/ka TANJA RAZINGER izjavljam, da sem avtor/ica tega specialističnega dela, ki sem ga napisal/a pod mentorstvom DR. IVAN RIBNIKAR in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo specialističnega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

1. UVOD	1
1.1. PROBLEM IN PREDMET RAZISKAVE	2
1.2. NAMEN IN CILJ RAZISKAVE	2
1.3. METODE PREUČEVANJA	3
1.4. STRUKTURA NALOGE	3
2. OPREDELITEV LIKVIDNOSTI BANK	4
2.1. VRSTE IN DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA LIKVIDNOST.....	5
2.2. NEKATERE POSEBNOSTI PRI ZAGOTAVLJANJU LIKVIDNOSTI BANK.....	7
2.3. MERJENJE LIKVIDNOSTI BANK	9
2.4. BILANCA STANJA IN IZKAZ USPEHA BANK.....	13
2.4.1. BILANCA STANJA	13
2.4.2. IZKAZ USPEHA BANKE.....	15
2.5. UKREPI S STRANI CENTRALNE BANKE	17
2.5.1. POSOJILA BANKAM.....	17
2.5.2. ODKUP BLAGAJNIŠKIH ZAPISOV BANKE SLOVENIJE V TUJEM DENARJU-REPO POSEL.....	18
2.5.3. NAKUP BLAGAJNIŠKIH ZAPISOV BANKE SLOVENIJE V SIT ZA 270 DNI	19
2.5.4. BLAGAJNIŠKI ZAPISI BANKE SLOVENIJE V TUJEM DENARJU.....	19
2.5.5. DEVIZNI MINIMUM.....	20
2.5.6. OBVEZNA REZERVA	21
2.5.6.1. Obdobje izračuna in izpolnjevanje obvezne rezerve do septembra 2002	22
2.5.6.2. Obdobje izračuna in izpolnjevanje obvezne rezerve od septembra 2002 dalje	23
2.5.6.3. Obdobje izračuna in izpolnjevanje obvezne rezerve od oktobra 2003 dalje...	26
2.6. NADZOR NAD IZVAJANJEM UKREPOV BANKE SLOVENIJE	26
3. ZNAČILNOSTI TER RAZVOJ ENOTNE LIKVIDNOSTNE LESTVICE	28
3.1. VZROKI TER OBVEZNA USKLADITEV NALOŽB Z ROKI DOSPELOSTI SREDSTEV.....	28
3.2. DEVIZNA LIKVIDNOSTNA LESTVICA.....	32
3.3. TOLARSKA LIKVIDNOSTNA LESTVICA	35
3.4. NAJPOGOSTEJŠA VPRAŠANJA BANK GLEDE ENOTNE LIKVIDNOSTNE LESTVICE.....	39
3.5. MOŽNI UKREPI ZA IZBOLJŠANJE KOLIČNIKOV LIKVIDNOSTNE LESTVICE	43
4. POMEN ENOTNE LIKVIDNOSTNE LESTVICE	50
4.1. PRILAGODITVE POSLOVNIH BANK LIKVIDNOSTNI LESTVICI	51
4.2. KVANTITATIVNA MERILA ZA DOLOČITEV NAJMANJŠEGA OBSEGA LIKVIDNOSTI	54
4.3. POSLEDICE UVELJAVITVE KOLIČNIKOV LIKVIDNOSTI.....	55
5. SKLEP	57

LITERATURA.....	60
VIRI.....	61
SLOVAR SLOVENSKIH PREVODOV TUJIH IZRAZOV	62

1. UVOD

Denarni trg je poseben segment finančnega trga, ki ga tvorijo institucije ali finančne oblike in vsi posli, kjer gre za prenos finančnih sredstev na kratek rok. Strogo gledano, je denarni trg potrebno ločevati od trga kapitala, meje med njima pa so težko določljive in se trga medsebojno prepletata. Skupaj tvorita finančni trg, katerega osnovna vloga je prenos denarnih sredstev od ekonomskih subjektov, ki presežke imajo, k subjektom, ki po njih povprašujejo. Nastanek denarnega trga je posledica dejstva, da prejemki posameznih ekonomskih subjektov ne sovpadajo z njihovimi izdatki. Za pokrivanje tekočih obveznosti so prisiljeni del sredstev obdržati v likvidni obliki, kar pa jim zaradi nizkega – ali sploh ne – obrestovanja, povzroča oportunitetne stroške. Da bi se tem v čim večji meri izognili, skušajo ekonomski subjekti z začasno nepotrebnimi likvidnimi sredstvi, le-te porabiti za varne naložbe, ki jih je mogoče po potrebi hitro spremeniti v likvidno obliko. To je seveda samo en vidik vloge in pomena denarnih trgov. Drugi je v tem, da nekdo drug ta prosta sredstva potrebuje in je za to pripravljen plačati določeno ceno. Pravimo, da se na denarnih trgih srečujeta ponudba in povpraševanje po likvidnih sredstvih.

Pri tem so se pojavili finančni posredniki, tako imenovane banke, ki imajo v narodnem gospodarstvu zelo pomembno vlogo. Opravljajo vlogo finančnih posrednikov med suficitnimi in deficitnimi gospodarskimi celicami. Sredstva poslovne banke so finančni prihranki suficitnih gospodarskih celic, na podlagi katerih poslovna banka daje posojila deficitnim gospodarskim celicam. Zaradi razlike med donosnostjo aktive in pasive banka podaljšuje rok dospelja svojih naložb. V tem smislu se banka ne drži zlatega pravila, po katerem se kratkoročna sredstva kratkoročno plasirajo. Čim večji delež kratkoročnih sredstev banka spremeni v srednjeročna in dolgoročna posojila, tem bolj je poslovna banka izpostavljena likvidnostnemu tveganju.

S problemom likvidnosti se poslovna banka srečuje na vseh področjih svojega poslovanja. Gre za problem, ki je v bančnem poslovanju vseskozi zelo aktualen, saj prav likvidnost banke predstavlja strogi stranski pogoj, da banka doseže tako ekonomske kot tudi neekonomske cilje. Temeljna ekonomska cilja sta rentabilnost, ekonomičnost in varnost, pri neekonomskih pa mislimo na ugled ter zaupanje v banko. Kako zelo pomembna je likvidnost, govori tudi dejstvo, da lahko nelikvidnost bank sproži celo verigo nelikvidnosti pri drugih bankah in finančnih institucijah ter pri gospodarskih subjektih, ki poslujejo prek banke ter ima tako lahko hude posledice za celotno narodno gospodarstvo. Likvidnost banke je temeljnega pomena za njeno poslovanje, obstoj in razvoj, zato banka vsakodnevno posveča svoji likvidnosti veliko pozornost in jo skuša vnaprej predvideti oziroma načrtovati. Ker pa je likvidnost banke pomembna ne le zanjo, ampak tudi za celotno gospodarstvo, ureja področje likvidnosti poslovnih bank centralna banka s svojimi predpisi, s katerimi skuša zaščititi komitente in vlagatelje ter doseči optimalno raven likvidnosti bančnega sistema v državi.

1.1. PROBLEM IN PREDMET RAZISKAVE

Likvidnost je bistvenega pomena za obstoj poslovne banke, zato je predmet naloge preučevati likvidnost banke ter predstaviti določene ukrepe oziroma predpise Banke Slovenije. Glavni poudarek je na tolarški in devizni likvidnostni lestvici oziroma enotni likvidnostni lestvici, ki je dokaj nov predpis Banke Slovenije.

Z nalogo želim predstaviti splošna spoznanja likvidnosti ter njeno upravljanje v poslovnih bankah. Za upravljanje določene likvidnosti Banka Slovenije predpisuje določene ukrepe oziroma predpise, ki jih morajo poslovne banke upoštevati oziroma izpolnjevati, da dosegajo dnevno likvidnost. Kot sem že omenila, velik poudarek oziroma samo jedro naloge je v predstavitvi enotne likvidnostne lestvice oziroma v količnikih likvidnostne lestvice bank. Količnike likvidnostne lestvice morajo poslovne banke dnevno zagotavljati. Pri tem se porajajo določeni problemi, ki so se pojavljali že ob začetku uveljavitve predpisa Banke Slovenije.

1.2. NAMEN IN CILJ RAZISKAVE

Namen in cilj raziskave je predvsem v zagotavljanju in pomenu likvidnosti ter spremembi načina zagotavljanja dnevne likvidnosti bank. Dnevna likvidnost bank se spremlja v dokaj mladem sektorju zakladništva. Zato je namen in cilj raziskave najprej opredeliti sam namen in pomen likvidnosti ter v grobem predstavitev zakladništva v poslovnih bankah ter njegove bistvene naloge pri spremljanju dnevne likvidnosti. Pri spremljanju dnevne likvidnosti Banka Slovenije predpisuje določene ukrepe, ki jih morajo poslovne banke upoštevati oziroma izpolnjevati za dosledno dnevno likvidnost ter likvidnost poslovne banke v prihodnosti, da ne prihajajo oziroma zaidejo v likvidnostne težave ter propad banke in s tem velike spremembe v samem bančnem sistemu na celotnem področju Slovenije.

Globalizacija in naraščajoča svetovna konkurenca ne prizanašata niti bančnemu sektorju. To je videti v združevanju velikih svetovnih bank, zmanjševanju njihovih zaslužkov ter prizadevanju za učinkovitejše poslovanje. Tudi slovenske banke niso popolnoma izvzete iz teh tokov, zato je povečanje učinkovitosti poslovanja tudi zanje edina možnost nadaljnjega obstoja. Za učinkovitejše poslovanje se je na področju bančnega sistema bistveno spremenilo ter se še vedno prilagaja namenu in pomenu bank v svetovnem merilu. To se vidi tudi v spremembah predpisov in ukrepov Banke Slovenije, ki skuša bančni sistem prilagoditi svetovnim bankam oziroma svetovnim merilom.

Pri ukrepih Banke Slovenije je glavni namen in cilj naloge predstaviti dokaj nov ukrep Banke Slovenije in sicer ukrep o predpisanih količnikih likvidnostne lestvice bank. Pri tem predpisu se banke srečujejo z mnogimi problemi in spremembami na področju zagotavljanja dnevne likvidnosti, kar v nalogi podrobno obravnavam.

1.3. METODE PREUČEVANJA

Do rešitve problema oziroma namena naloge, ki ga skušamo rešiti, pridemo s pomočjo različnih metodoloških pristopov. Najprej si bomo ogledali pomen in spoznali sam namen na tem področju ter spoznali določene predpise Banke Slovenije in spremembe ter njihov vpliv na celotni bančni sistem ter jih skušali podrobno opredeliti oziroma predstaviti. Skozi samo preučevanje bomo prihajali do določenih problemov ter tudi do določenih prednosti, ki nastajajo z novimi ukrepi Banke Slovenije pri zagotavljanju dnevne likvidnosti ter prilagoditve svetovnim merilom na področju bančnega sistema. Pri tem bomo spoznali nekatere posebnosti in značilnosti bančnega sistema na slovenskem trgu.

1.4. STRUKTURA NALOGE

V specialističnem delu z naslovom Likvidnost poslovnih bank ter enotna likvidnostna lestvica skušam v petih delih čim bolj sistematično in nazorno pojasniti nekatere bistvene značilnosti in dileme aktualne problematike na področju likvidnosti ter izpolnjevanju minimalnega obsega likvidnosti bank v Sloveniji.

V prvem delu, Uvodu, je postavljen problem, namen in cilj raziskave ter delovna hipoteza. V tem delu na grobo predstavljam sam pomen specialističnega dela ter poglobitve značilnosti celotne naloge.

V drugem delu z naslovom Opredelitev likvidnosti bank, so prikazane bistvene značilnosti likvidnosti poslovnih bank. V tem delu predstavljam pomen likvidnosti ter značilnosti, ki se pojavljajo v sektorju zakladništva poslovne banke. Ker je zakladništvo dokaj nov pojem, na kratko ponazarjam glavne oziroma bistvene naloge sektorja zakladništva. Med bistvene naloge seveda sodi dnevno spremljanje likvidnosti celotne banke. Banka Slovenije s svojimi predpisi nadzoruje poslovanje poslovnih bank z dnevnim spremljanjem likvidnosti bank. V nalogi predstavljam ukrepe s strani centralne banke. Pri ukrepih predstavljam spremembe predpisov ter glavne razlike med starimi in novimi predpisi ter prilagoditve bank tem predpisom ter navajam glavni razlog novih ukrepov, ki je približevanju svetovnim bankam oziroma predpisom Evropske centralne banke.

Tretji del ima naslov Značilnosti ter razvoj enotne likvidnostne lestvice. V tem delu predstavljam zgodovinski razvoj zagotavljanja minimalne likvidnosti bank ter obrazce za poročanje Banki Slovenije, ki so se spreminjali skozi čas. Na začetku tretjega dela prikazujem najprej ločeno devizno likvidnostno lestvico, nato tolarsko likvidnostno lestvico, ter na koncu še skupno oziroma enotno likvidnostno lestvico. Za zaključek tretjega dela naloge prikazujem še bistvene probleme oziroma najpogostejša vprašanja poslovnih bank na področju zagotavljanja količnikov likvidnostne lestvice.

V četrtem delu z naslovom Pomen enotne likvidnostne lestvice, predstavljam glavni pomen in prilagoditve poslovnih bank likvidnostni lestvici ter posledice zagotavljanja dnevnega minimalnega obsega likvidnosti bank. Skozi celotno nalogo se vseskozi vleče bistvo naloge, to je likvidnost poslovnih bank ter prilagoditve predpisom s strani centralne banke.

V zadnjem, petem delu, v Sklepu, oziroma zaključnem delu skušam predstaviti bistveni pomen celotne naloge. Bistveni poudarek je na likvidnosti poslovnih bank ter izpolnjevanje njihovih ukrepov ter posledice in prilagoditve predpisom Banke Slovenije. Vendar ne predstavljam likvidnost kot pomembnost ustrezne likvidnostne politike, ne kot neki cilj, katerega bi zasledovala banka, pač pa kot likvidnostno politiko kot nujno potrebo oziroma osnovo, ki jo mora banka izpolnjevati za normalno poslovanje ter prilagajanje evropskim bančnim standardom.

2. OPREDELITEV LIKVIDNOSTI BANK

Pomen oziroma opredelitev likvidnosti je veliko, beseda sama izhaja iz latinske besede »liquidus«, kar pomeni tekočina oziroma tekoče stanje. V teoriji obstaja več definicij likvidnosti, kot na primer: 1) likvidnost banke je sposobnost banke, da nemoteno opravlja vse plačilne naloge, ki jih izdajajo njeni komitenti v breme svojih denarnih sredstev v banki; 2) da vrača kredite, ki jih je najela, in da nemoteno opravlja finančne obveze, ki izhajajo iz njenega poslovanja (Bobek, 1989, str. 24). Crnković pa likvidnost obravnava kot pogoj za uspešno delovanje banke in celo pogoj za njen obstoj (Crnković, 1984, str. 143). Torej je definicij za likvidnost veliko, najpogosteje je navedena kot sposobnost sprotnega poravnavanja obveznosti, ko te zapadejo v plačilo. To pomeni, da je banka sposobna vrniti vložena sredstva komitentov, ko ta zapadejo, ter izplačati komitentom že odobrena posojila. Likvidnost je torej sposobnost banke, da prenese zmanjšanje obsega vlog na pasivni strani ali spremembe v obsegu posojil na aktivni strani v bilanci stanja (Ribnikar, 1989, str. 93).

Likvidnost je zelo pomembna za poslovno banko, njene komitente in za gospodarstvo kot celoto. Če banka nima na razpolago likvidnih sredstev, ne more poravnati zapadlih obveznosti. V tem primeru banka onemogoča tudi poslovanje svojih komitentov, ker ti ne morejo opravljati tolarških in deviznih transakcij. To pomeni, da se nelikvidnost banke prenaša na njene komitente.

Kadar govorimo o likvidnosti kot lastnosti posamezne banke, moramo razlikovati med likvidnostjo in solventnostjo, ki se nanaša na sposobnost poravnanja vseh obveznosti, na stanje, v katerem je aktiva banke več vredna kot njene obveznosti. Nasprotna situacija je nesolventnost, ko je vrednost aktive manjša od vrednosti pasive. Gre za to, da nesolventna banka v primeru likvidacije ne more pokriti vseh svojih obveznosti. Nesolventno banko pred propadom lahko reši skoraj izključno centralna banka, ki ji ponudi likvidnostno posojilo oziroma nadomesti manjkajoči kapital (Ribnikar, 1989, str.93). Banka lahko kljub svoji nesolventnosti teoretično normalno posluje naprej, če je likvidna, saj je sposobna poravnati tekoče zapadle obveznosti. Vendar pa v praksi nesolventnost povzroči tudi nelikvidnost banke. Komitenti namreč izgubijo zaupanje v banko, ki je nesolventna, in vanjo niso več pripravljeni vlagati svojih sredstev. Oboje povzroči zmanjšanje pritokov denarnih sredstev in hkratio povečanje denarnih odtokov, kar vodi v njeno nelikvidnost. Nesolventnost in nelikvidnost sta v bančni praksi močno povezana, saj tako nelikvidnost kot nesolventnost vodi v prenehanje poslovanja banke.

2.1. VRSTE IN DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA LIKVIDNOST

Ker obstaja več definicij oziroma razlag za likvidnost, poznamo tudi več vrst likvidnosti in sicer:

- 1. PRIMARNA LIKVIDNOST-** primarno likvidnost sestavljata gotovina v blagajni in sredstva banke pri centralni banki. Ker gre za sredstva, ki so uporabljiva vsak trenutek, jih banke lahko uporabljajo za poravnavanje svojih obveznosti in to brez izgub. Vsaka banka mora potrební obseg sredstev primarne likvidnosti ugotoviti zase, v odvisnosti od okoliščin v katerih posluje. Potrební obseg sredstev je optimalen takrat, ko banke poravnajo vse svoje obveznosti v roku ter zagotavljajo maksimalni obseg kreditov prebivalstvu in gospodarstvu;
- 2. SEKUNDARNA LIKVIDNOST-** sestavlja jo primarna likvidnost povečana za vrednostne papirje z dospelostjo do enega leta, ponudbe BS, najemanje likvidnostnega kredita na medbančnem denarnem trgu. Banke potrebujejo sredstva sekundarne likvidnosti takrat, ko imajo v kratkoročnih časovnih razmakih primanjkljaj v primarni likvidnosti;

3. **TERCIARNA LIKVIDNOST**- sestavljajo naložbe, ki se ne morejo spremeniti v denarno obliko pred njihovo dospelostjo (npr. predčasno vračilo kredita);
4. **OPTIMALNA LIKVIDNOST**- je definirana kot racionalno razmerje med likvidnostjo in donosnostjo, ko sta združeni potrebna likvidnost in največji možni dobiček. Pri optimalni likvidnosti se v politiki banke upirata dva dejavnika. Prvi, ki ima tendenco zniževanja likvidnih sredstev pod raven optimalne likvidnosti, je gospodarski interes banke, kajti s povečanim dajanjem kreditov povečuje svojo rentabilnost. Drugi dejavnik, ki ima tendenco povečevanja likvidnih sredstev nad raven optimalne likvidnosti, pa je strah pred nelikvidnostjo in sankcijami, ki zadanejo banko, če postane nelikvidna.

Dejavniki, ki vplivajo na likvidnost:

- *zunanj ali eksogeni dejavniki* (dejavniki na katere banka ne more vplivati):
 - ukrepi centralne banke (obvezna rezerva, politika odprtega trga, diskontna politika),
 - gibanje vlog komitentov,
 - učinki deviznih transakcij na (tolarsko) likvidnost banke.
- *notranji ali endogeni dejavniki* (dejavniki, s katerimi lahko banka vpliva na svojo likvidnost):
 - kratkoročni kreditni potencial: na kratkoročni kreditni potencial vplivajo depoziti na vpogled, hranilne vloge na vpogled, kratkoročni krediti, ki jih banka prejme od centralne banke in drugih bank, odstotek obvezne rezerve ter odstotek likvidnostne rezerve,
 - dolgoročni kreditni potencial: na dolgoročni kreditni potencial vplivajo lastna sredstva banke, vezani depoziti, določen odstotek vpoglednih depozitov in hranilnih vlog, dolgoročni krediti, ki jih banka prejme od drugih bank ter odstotek obvezne rezerve.

Poleg likvidnosti, mora banka skrbeti tudi za varnost svojega poslovanja, kajti pri poslovanju se srečuje z različnimi riziki kot na primer: riziko izpada terjatev (nevračanje kreditov), riziko spremembe vrednosti denarja (inflacija), riziko spremembe obrestnih mer, tečajni riziko, ... Varnost banke pri poslovanju pomeni sposobnost, da v dogovorjenem roku dobi vrnjene vse kredite s pripadajočimi obrestmi. Banka mora v ta namen proučiti kreditno sposobnost svojih komitentov, njihovo likvidnost in donosnost njihovih dejavnosti.

2.2. NEKATERE POSEBNOSTI PRI ZAGOTAVLJANJU LIKVIDNOSTI BANK

Med faktorji, ki vplivajo na likvidnost, so najmočnejši zunanji dejavniki. Ti se pojavljajo zelo hitro in iznenada v obliki večjih odlivov denarnih sredstev in ukrepov centralne banke, zato je tudi likvidnostna politika banke specifična. Banke brez upoštevanja specifičnosti ne more zagotavljati svoje likvidnosti (Bobek, 1989, str. 43). V nadaljevanju bom predstavila samo nekatere specifičnosti, ki so pomembne za likvidnost oziroma poslovanje bank.

a) Kvantitativni in rokovni vidik

Za doseženo izravnavo neuravnoteženosti odliva in priliva sredstev, mora banka na svojem poravnalnem računu pri centralni banki to storiti predvsem z ustreznim zneskom – torej je pri tem pomemben kvantitativni vidik. Pri primanjkljaju sredstev mora z ustreznimi možnostmi mobilizirati sredstva v taki višini, kot je potrebno, da pokrije primanjkljaj. Pri presežku sredstev pa plasira sredstva v taki višini, ki da doseže optimalno likvidnost. Če ima banka na voljo več možnosti, se odloči za tisto, ki ji najbolj ustreza potrebam. Najemanje in plasiranje denarnih sredstev je v banki vedno povezano z določenimi roki. Najemanje denarnih sredstev ne vpliva samo v danem trenutku na povečanje sredstev na poravnalnem računu pri centralni banki, temveč bo prišlo tudi do odliva sredstev (npr. čez 30 dni, če je banka najela sredstva za 30 dni), kar lahko takrat ogrozi likvidnost. Pri najemanju in plasiranju denarnih sredstev mora banka posvečati pozornost temu, kakšna bo likvidnost naslednji dan oziroma čez 30 dni, torej mora banka izbrati tisti ukrep, ki bo tudi v poznejših razdobjih preprečil presežek ali primanjkljaj. Zato v takih primerih banke načrtujejo likvidnost, ne samo za tekoči oziroma naslednji dan ampak za cel mesec ter tudi za celo tekoče leto. V načrtu banke vidijo koliko so likvidne, koliko imajo prilivov za možnost plasiranja sredstev ter koliko potrebujejo najetih sredstev.

b) Upoštevanje stopnje mobilnosti

Sposobnost banke, da na nastalo neravnotežje hitro reagira, se lahko poveča s tem, da predčasno spreminja sklenjena dolžniško – upniška razmerja. Najeta sredstva se lahko predčasno vrnejo, plasirana pa se lahko pred rokom vnovčijo oziroma dana mora biti možnost predčasnega odpoklica. Stopnja mobilnosti je visoka, če se roki terjatev ali obveznosti lahko vsak trenutek spreminjajo. Stopnja mobilnosti je majhna, če je to možno doseči z znatno izgubo časa.

c) Tveganje in rentabilnostni učinek

Tveganje, ki je povezano z likvidnostjo banke, je predvsem v tem, da komitent, ki mu je banka dala kredit, tega ne bo vrnil v roku ali pa ga sploh ne bo vrnil. Banka mora torej med možnimi kreditnimi plasmaji izbrati tistega, kjer je tveganje najmanjše. Izbor napačne dispozicije lahko tudi zmanjša rentabilnost, predvsem, če so časovna nihanja sredstev in dispozicije neusklajene.

Pri opravljanju poslov trgovanja banke ne povečujejo le svoje dobičkonosnosti, ampak se pri tem izpostavljajo tudi različnim bančnim tveganjem. Banke morajo tveganja ustrezno obvladovati, da izpostavljenost ne bi pripeljala do izgub. Proces upravljanja s tveganji predstavlja del obvladovanja tveganj, v katerem banke tveganja tudi zavestno prevzemajo. Natančneje, s procesom upravljanja s tveganji želijo banke zagotoviti, da bodo izpostavljene tistim tveganjem, katera so sposobne obvladovati, in to le v takšni meri, ki ob ustrezni premiji za prevzeta tveganja, vodi do maksimiranja vrednosti njihovih delnic. Kakšen naj bo proces upravljanja s tveganji v dani banki je odvisno predvsem od obsega in vrste poslov, ki jih banka opravlja. Tveganja so vedno bila osrednji del aktivnosti bank (in tudi drugih finančnih institucij); banke s ponudbo svojih bančnih proizvodov tveganja prevzemajo in transformirajo, za to storitev pa svojim komitentom zaračunajo določeno ceno, premijo, običajno odvisno od višine prevzetega tveganja. Pretežni del poslovanja slovenskih bank predstavlja proizvodi klasičnih bančnih kreditnih poslov, t.j. prejemanje depozitov in odobravanje kreditov (garancij, akreditivov, kreditnih linij), iz katerih izhajajo dobro poznana kreditna, obrestna, likvidnostna in valutna tveganja. Toda slovenske banke poleg teh bančnih poslov vedno bolj opravljajo tudi posle trgovanja, s katerimi širijo ponudbo proizvodov za svoje komitente, tako, da posli trgovanja predstavljajo vedno bolj pomemben segment aktivnosti banke, kot tudi pomemben vir prihodkov banke. Glede na to, da so nekatera tveganja, ki izhajajo iz poslov trgovanja, poznana že iz klasičnih bančnih poslov (npr. valutno tveganje, kreditno tveganje, tveganje neizvršitve posla nasprotne stranke), so nasprotno druga tveganja (pozicijska oz. cenovna tveganja, likvidnostna tveganja instrumenta, operativna tveganja pri trgovanju) značilna zgolj za posle trgovanja.

Potrebno se je zavedati, da ni dovolj, da banka zasleduje zgolj čim višjo donosnost vseh bančnih poslov. Banka bi se morala istočasno zavedati, da je višja donosnost običajno dosegljiva zgolj ob prevzemanju večjega tveganja. Banke, ki tveganja spremljajo in obvladujejo (ter z njimi aktivno upravljajo), imajo prednost pred drugimi udeleženci trga, saj tveganja zavestno prevzemajo (in to storitev tudi primerno zaračunajo) ter se pred njimi tudi ustrezno zavarujejo. Nasprotno banke, ki tveganja neustrezno spremljajo, sicer lahko kratkoročno konkurirajo bankam z razvitim procesom upravljanja s tveganji in jim zaradi nižje cene (prenizke glede na prevzeto tveganje) tudi prevzamejo nekatere posle, kajti nekatere banke tveganja pomanjkljivo identificirajo, jih narobe izmerijo ali pa sploh ne, in jih analogno tudi ne zaračunavajo komitentom.

Spremljava tveganj in njena nadgradnja, kvantitativno ovrednotenje vseh tveganj, postajata vedno pomembnejša faktorja pri poslovanju banke. Banka mora biti sposobna prevzeta tveganja identificirati, saj je to predpogoj, da banka tveganja lahko spremlja. Natančno merjenje izpostavljenosti posamezni vrsti tveganja in agregacija posameznih izpostavljenosti v skupno oceno tveganja banke nista pomembna zgolj zaradi politike oblikovanja cen posameznih bančnih proizvodov, temveč sta pomembna tudi kot informacija o profilu tveganosti banke, ki ima velik pomen tako za upravo banke (in ostale interesne skupine, predvsem lastnike), kot tudi za bančne nadzornike. Lastnike seveda zanima, kolikšen mora biti ustvarjen donos glede na prevzeto tveganje; bančni nadzorniki pa zaradi pomena bank za celotno narodno gospodarstvo in negativnih eksternalij, ki bi jih za panogo in gospodarstvo predstavljal stečaj posamezne banke, vedno bolj zaostčujejo zakonodajne zahteve na področju zagotavljanja kapitala, ki bo služil kot varovalka za pokritje nepričakovanih izgub (ki predstavljajo najslabši možni rezultat ob določeni stopnji zaupanja oz. so na dolgi rok uresničljive samo v določenem odstotku primerov). Nasprotno mora biti banka sposobna pričakovane izgube, to je statistično povprečje izgub, pokriti iz tekočega rezultata, torej iz cen, ki jih za svoje proizvode zaračunava svojim komitentom.

Prvi korak pri vzpostavitvi ustreznega sistema obvladovanja tveganj v banki je definiranje same politike obvladovanja tveganj. To pomeni, da uprava, kot najvišji organ banke določi, koliko tveganj banka glede na višino kapitala in višino prihodkov lahko prenese, pa tudi, koliko tveganj so vodstvene ravni banke pripravljene nositi. Nato se v skladu s politiko obvladovanja tveganj izvrši alokacija kapitala, in sicer se najprej določi višina kapitala, ki je namenjen pokrivanju različnih vrst tveganj (npr. za kreditno, tržno, likvidnostno in operativno tveganje), nato se znotraj teh vrst tveganj kapital alocira še med posamezne oddelke, sektorje, celo med posamezne trgovce. Da banka lahko zagotavlja ustrezno alokacijo kapitala po vrstah tveganj, je potrebno neprestano preverjati, ali je ta razdelitev kapitala ustrezna glede na donosnost in tveganost poslov, ki jih ponuja banka. V tem kontekstu sta potrebna neodvisna spremljava in merjenje tveganj kot tudi neodvisno in natančno merjenje dobičkov in izgub. Politika tveganj mora definirati postopke za merjenje in modeliranje tveganj, postopke za določitev limitov, s katerimi banka omeji izpostavljenost tveganjem, kot tudi odgovornosti in postopke v primeru preseganja le - teh.

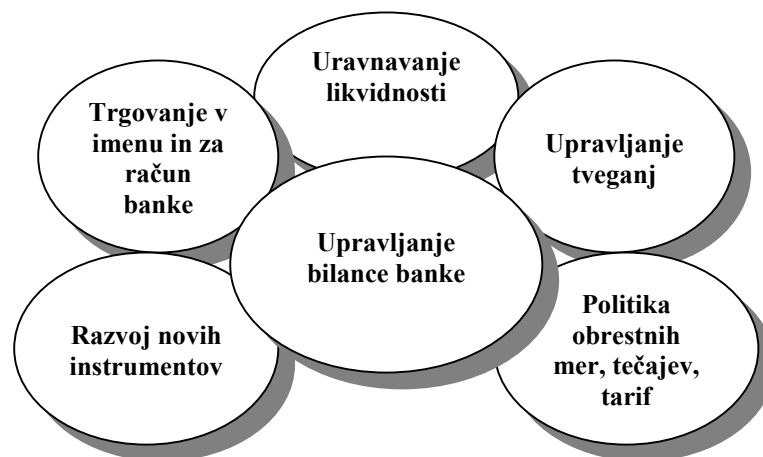
2.3. MERJENJE LIKVIDNOSTI BANK

Merjenje likvidnosti je po svetu, kot v naših bankah dejavnost, ki zahteva veliko stopnjo predvidevanja prihodnjih denarnih tokov v banki ter poznavanja možnosti uravnave likvidnostne pozicije. Nosilci uravnavanja likvidnosti so, ne glede na razlike med bankami in bančnimi sistemi, različne likvidnostne komisije ali odbori, ki običajno dnevno spremljajo

likvidnostno pozicijo in se odločajo na podlagi tekočih podatkov, pridobljenih od različnih bančnih sektorjev. V tem delu prihajamo na pomen sektorja zakladništva v poslovnih bankah.

Funkcija zakladništva v banki se razlikuje od banke do banke, odvisno od njene velikosti, vrst poslov, ki jih opravlja in organiziranosti banke. V nekaterih bankah zakladništvo opravlja le transakcije po naročilu drugih operativnih enot, v drugih pa njegove pristojnosti zajemajo skrb za likvidnost banke, upravljanje bilance banke, upravljanje tveganj, vzdrževanje odnosov z drugimi bankami, trgovanje v imenu in za račun banke,...V večini bank so pristojnosti in aktivnosti zakladništva le posledica odločitev vodstva ter sposobnosti in znanja zaposlenih. Včasih je delo zakladništva opravljal kar računovodstvo, s širitvijo obsega dejavnosti pa je to postala samostojna dejavnost v banki. Zakladništvo v bankah se v razvitih ekonomijah pojavlja predvsem kot »profitni center«, ki se poleg skrbi za uravnavanje likvidnosti banke, usmerja predvsem v trgovanje z različnimi finančnimi instrumenti. Poglavitne naloge zakladništva so prikazane na spodnji sliki:

Slika 1: **Aktivnosti zakladništva**

Vir: Bančni vestnik, 1999, str.21.

Položaj zakladništva lahko v grobem razdelimo na tri glavne naloge, ki se v bankah v gospodarstvih z razvitimi finančnimi sistemi, navadno opravljajo vsak v svojem oddelku. Delitev je naslednja:

- sklepanje poslov (transacting) v oddelku trgovanja (Front Office),
- kontroliranje (controlling) v oddelku spremljave (Middle Office) in
- procesiranje sklenjenih poslov (processing) v oddelku podpore (Back Office).

Na podlagi te delitve lahko ponazorimo funkcionalno organizacijsko strukturo zakladništva kot kaže slika 2 na naslednji strani.

Slika 2: Funkcionalna organizacijska struktura zakladništva

Vir: Lindt B., Larholt J.: Treasury Division and Related Activities, 1998

Naloge posameznih oddelkov zakladništva, prikazane v zgornji sliki, vključujejo vrsto "podnalog". V oddelku trgovanja se ukvarjajo predvsem s trgovanjem z različnimi finančnimi instrumenti v imenu in za račun banke. To pomeni upravljanje in investiranje presežnih likvidnih sredstev ter pridobivanje likvidnih sredstev v primeru njihovega pomanjkanja ter pri tem dosegati čim boljše dohodkovne učinke. Trgovanje med bankami po svetu v glavnem poteka prek različnih sistemov, med katerimi je najbolj znan Reuters. Na ta sistem so priključene vse večje svetovne banke, ki opravljajo mednarodne posle. Sistem nudi ažurne informacije o gibanjih tečajev valut, obrestnih merah, razne križne izračune in analize, grafične predstavitve in ostale informacije, ki vplivajo na dogajanje na svetovnem trgu.

Informacije o gospodarskih in političnih dogajanjih v posameznih državah, o sprejemanju mednarodnih sporazumov, o poteku raznih konferenc se ažurirajo na zaslonu in pomagajo trgovcem k uspešnemu sklepanju poslov. Poleg trgovanja skrbi oddelek za upravljanje s strukturno likvidnostjo in strukturno bilanco banke (management of the structural balance sheet) ter za upravljanje s tržnimi tveganji, še posebno s tveganjem spremembe obrestne mere in tveganjem spremembe deviznega tečaja. V času naraščajoče konkurence postaja usmerjenost na komitente vse pomembnejša, zato zakladništvo skrbi tudi za upravljanje premoženja strank (asset management), nudi svetovalne in posredniške (brokerage) storitve, prodaja razne vrednostne papirje in sodeluje pri razvoju novih finančnih instrumentov in produktov banke.

Pri uravnavanju likvidnosti banke, mora zakladništvo predvsem skrbeti za razmike v premoženjski bilanci banke. V ta namen sproti spremlja denarne tokove, ki jih je potrebno načrtovati vnaprej. Posebna vloga pri uravnavanju likvidnosti pripada obračunavanju in spremljanju izpolnjevanja obvezne rezerve, ki jo bom obravnavala kasneje v nalogi. Zakladništvo v bistvu predstavlja jedro banke, kjer se vsakodnevno sprejemajo ključne odločitve o poslovanju banke.

Banke pri merjenju likvidnosti uporabljajo različne načine za vodenje politike in uravnavanje likvidnostne pozicije. Najpogostejši uporabljeni elementi so naslednji (Kremzer, 1997, str. 25):

- a) ugotavljanje neto dnevne likvidnostne pozicije,**
- b) izračunavanje povprečne vrzeli financiranja,**
- c) izračunavanje in primerjava likvidnostnih koeficientov.**

a) ugotavljanje neto dnevne likvidnostne pozicije

Pri ugotavljanju dnevne neto likvidnostne pozicije gre za primerjavo likvidnostnih rezerv banke z njenimi dejanskimi in potencialnimi viri likvidnih sredstev ter dejansko in potencialno porabo teh sredstev. Najprej se ugotavlja trenutno predvideno potrebo po likvidnostnih sredstvih, ki se jo nato primerja s predvidenimi dnevno razpoložljivimi viri. Pozitivna neto likvidnostna pozicija kaže na zadovoljiv likvidnostni položaj banke, na kateri se banka odloča o morebitnem plasmaju ugotovljenih presežkov. Pri negativni neto likvidnostni poziciji se banka zateka bodisi k zadolževanju pri centralni banki bodisi k likvidaciji postavk lastne aktive ali kar h kombinaciji obeh.

b) izračunavanje povprečne vrzeli financiranja

Tu gre za ugotavljanje likvidnosti na bolj posreden način, da se primerja dnevne potrebe banke po likvidnih sredstvih, s katerimi si zagotavlja likvidnost za daljša časovna obdobja. Razlika med povprečnim stanjem odobrenih posojil in povprečnim stanjem teh relativno

stalnih depozitov je tako imenovana vrzel financiranja, ki jo banka dnevno zapolnjuje z zadolževanjem na trgu denarja.

c) izračunavanje in primerjava likvidnostnih koeficientov

Likvidnostni koeficienti nam prikazujejo oceno tveganja oziroma nevarnost nelikvidnosti banke oziroma nezmožnost vračanja bančnih vlog in dajanja že odobrenih posojil. Temelji na izračunih in primerjavi količnikov, kot so:

- stanje posojil / stanje depozitov,
- delež izposojenih sredstev v celotni aktivni,
- delež potencialnih obveznosti v celotni aktivni,...

Izračunani koeficienti se primerjajo z bankami, ki imajo podobno strukturo premoženjske bilance in podobno dejavno usmeritev. V Sloveniji se uporablja ugotavljanje neto dnevne likvidnostne pozicije, ker morajo banke za svoje potrebe in potrebe Banke Slovenije dnevno ugotavljati likvidnostno pozicijo ter jo po potrebi z razpoložljivimi instrumenti prilagajati predpisani.

2.4. BILANCA STANJA IN IZKAZ USPEHA BANK

Preden se osredotočimo na ukrepe s strani Banke Slovenije moramo najprej spoznati temeljna računovodska izkaza banke in sicer bilanco stanja banke ali premoženjska bilanca ter izkaz uspeha banke. Ker dajeta obe bilanci informacije o kreditni sposobnosti oz. likvidnosti banke, je potrebno preverjanje obeh.

2.4.1. BILANCA STANJA

Bilanca stanja banke ali premoženjska bilanca je računovodski izkaz, ki je ločen na aktivno in pasivo, ki sta med seboj izenačeni. Na aktivni so prikazane naložbe banke oziroma njene terjatve do drugih, na pasivi pa so prikazana njena sredstva oziroma obveznosti do drugih na določen dan. V tabeli na kratko predstavljam posamezne postavke bilance stanja banke, ki so v skladu s računovodskimi standardi.

TABELA 1: Bilanca stanja banke

	AKTIVA	Kratka razlaga
I.	Denar v blagajni in stanje na računih pri CB	Domača in tuja gotovina v blagajni banke, denarna sredstva na poravnalnem računu
II.	Državne obveznice in drugi VP za reeskont pri CB	Kratk. obveznice in podobni VP, izdani s strani države, ki so primerni za reeskont pri CB
III.	Posojila bankam in hranilnicam	Vloge bank na vpogled v tujini in tuji valuti, tekoči računi banke v državi v tuji valuti, kratkoročna in dolgoročna posojila bankam in hranilnicam
IV.	Posojila strankam, ki niso banke	Kratk. in dolg. posojila strankam, ki niso banke ter terjatve iz danih jamstev drugim strankam
V.	Investicijski vrednostni papirji	Kratk. in dolg. VP, katere ima banka običajno v svojem portfelju do njihove zapadlosti. Glavni motiv so stabilne naložbe in želja po soupravljanju
VI.	Tržni vrednostni papirji	Kratk. in dolg. VP, ki jih banka kupi z namenom prodaje v bližnji prihodnosti, velik pomen pri uravnavanju likvidnosti banke
VII.	Naložbe v kapital neodvisnih strank	Neposredne kapitalske naložbe v gospodarske družbe
VIII.	Naložbe v kapital odvisnih strank	Naložbe v družbe za upravljanje z investicijskimi skladi, naložbe v družbe, ki se ukvarjajo z lizingom, in družbe za promet z nepremičninami
IX.	Neopredmetena dolgoročna sredstva	Dolg. odloženi organizacijski stroški, stroški razvijanja, naložbe v licence, patente, blagovne znamke, koncesije,..
X.	Opredmetena dolgoročna sredstva	Vključujejo zemljo, nepremičnine in opremo v lasti banke, sem spadajo tudi osnovna sredstva, s katerimi so se banke poplačale za neplačana posojila ter osnovna sredstva, ki jih imajo banke v finančnem najemu.
XI.	Vpisani, a nevplačani kapital in odkupljene delnice	Terjatve do delničarjev za vpisane, a nevplačane delnice. Sem spadajo tudi lastne delnice, ki jih je banka odkupila
XII.	Druga sredstva	Čeki, material na zalogi, plemenite kovine, terjatve za obresti in provizije, terjatve za dane predujme in druge terjatve, ki jih ni mogoče uvrstiti v druge postavke
XIII.	Nevračunani stroški, nezaračunani prihodki	Aktivne časovne razmejitev, terjatve za obračunane obresti in provizije, ki so upoštevane v prihodkih, niso pa še zaračunane dolžnikom
	Skupaj aktiva	

	PASIVA	Kratka razlaga
I.	Obveznosti do bank in hranilnic	So vse obveznosti do bank in hranilnic, razen obveznosti, ki izvirajo iz izdanih vrednostnih papirjev in sicer: vloge na vpogled, kratkoročna prejeta posojila, dolgoročne obveznosti
II.	Obveznosti do strank, ki niso banke	Vloge na vpogled, kratkoročna prejeta posojila, dolg. obveznosti
III.	Obveznosti iz izdanih VP in potrdila o vlogah	Obv. iz izdanih kratk. in dolg. dolžniških VP ter obv. iz izdanih potrdil; blagajniški zapisi bank
IV.	Druge obveznosti	Za obresti, provizije, prejete predujme in drugo
V.	Vnaprej vračunani stroški in neobračunani prihodki	Vnaprej vračunani stroški in odhodki, kot so razmejene obresti, obveznosti v obračunu, izključeni prihodki in drugo
VI.	Dolg. rezervacije za obveznosti in stroške	Rezervacije za pokojnine, za obdavčitve, za zavarovanje pred izgubami,...
VII.	Vpisani kapital in ustanovitvene vloge hranilnic	Zavzema osnovni kapital ter ločeno morajo biti prikazane navadne in prednostne delnice
VIII.	Vplačani presežek kapitala	Nastane, ko je prodajna cena delnic višja od njihove nominalne vrednosti
IX.	Rezerve banke	Se oblikujejo v skladu z zakonskimi predpisi ali na osnovi dobička
X.	Splošne rezervacije	Namenjene za zavarovanje pred neznanimi bodočimi izgubami, oblikujejo se v višini 1% od zneska terjatev, ki so razvrščene v skupino A, razen za terjatve do BS in RS
XI.	Revalorizacijski popravek kapitala	Je popravek vrednosti vseh sestavin kapitala v višini rasti drobnoprodajnih cen.
XII.	Preneseni čisti dobiček ali izguba preteklih let	Je dobiček po obdavčitvi ali izguba, ki se prenese v tekoče obračunsko obdobje
XIII.	Čisti dobiček ali izguba poslovnega leta	Je poslovni rezultat tekočega poslovnega leta
	Skupaj pasiva	

VIR: Interno gradivo Gorenjske banke, 2000.

2.4.2. IZKAZ USPEHA BANKE

Izkaz uspeha banke prikazuje prihodke bančnih storitev, stroške proizvodnje teh storitev in izhajajoči poslovni izid kot neto učinek prihodkov in odhodkov v določenem obračunskem obdobju. Posamezne kategorije so prikazane na naslednji strani v tabeli ter kratka razlaga posamezne postavke.

TABELA 2: Izkaz uspeha banke

		Kratka razlaga
	Prihodki od obresti in podobni prihodki	Izvirajo iz aktivnih obrestnih mer posojilne dejavnosti banke, predstavljajo največji vir dohodka banke, vendar se z zniževanjem obrestnih mer njihov delež v celotnih prihodkih zmanjšuje
	Odhodki od obresti	So odhodki, ki jih povzroča plačevanje obresti na vloge, katere sprejema banka
1.	Čiste obresti	So razlika med prihodki in odhodki od obresti
2.	Prihodki od vrednostnih papirjev	Vključujejo prihodke od dividend in udeležbo v dobičku iz kapitalskih naložb banke
	Prejete in dane provizije	Provizije za garancije, provizije za opravljanje plačilnega prometa, provizije, ki izvirajo iz posredniških in menjalniških poslov, provizije za opravljanje administrativnih storitev, provizije, izhajajoče iz posojilnih pogodb, ter provizije za hrambo stvari in vrednosti
3.	Čiste provizije	Razlika med prejetimi in danimi provizijami
	Dobiček / izguba iz finančnih poslov	Predstavlja vse dobičke in izgube banke, ki izvirajo iz prodaje kratk. in dolg. tržnih VP in kapitalskih naložb
4.	Čisti dobiček ali izguba iz finančnih poslov	Je neto učinek finančnih poslov
	Drugi prihodki od poslovanja	Predstavljajo prihodke od nebančnih storitev, prihodke, ki so posledica revalorizacije, ter ostale prihodke
	Splošni upravni stroški	Stroški dela, materiala in stroški storitev
	Amortizacija	Stroški tistih sredstev, za katere se v skladu s Slovenskimi računovodskimi standardi obračunava amortizacija
	Drugi odhodki od poslovanja	Davki in druge dajatve na prihodke, članarine, odhodki, ki se nanašajo na revalorizacijski izid, ter drugi odhodki
	Odpisi terjatev in popravki vrednosti spornih terjatev	Se oblikujejo v skladu s predpisi in mnenji strokovnih služb glede na ocenjeno boniteto komitenta
	Prihodki iz odpisanih terjatev	so prejeta plačila, ki se nanašajo na predhodno že odpisane terjatve
	Odhodki za oblikovanje dolgoročnih rezervacij	Oblikovanje predpisanih rezervacij in drugi riziki banke
	Prihodki iz ukinjenih rezervacij in popravkov	Nastanejo ob ukinitvi rezervacij zaradi plačila terjatev ali izboljšane bonitete komitenta
A	Dobiček ali izguba iz rednega poslovanja	Razlika med prihodki in odhodki, ki se nanašajo na redno poslovanje banke
	Izredni prihodki	Se nanašajo na neobičajne postavke in postavke iz prejšnjih obračunskih obdobjih
	Izredni odhodki	Se nanašajo na neobičajne postavke in postavke iz prejšnjih obračunskih obdobjih
B	Dobiček ali izguba izrednega poslovanja	Razlika med izrednimi prihodki in izrednimi odhodki
C	Skupaj dobiček ali izguba	Vsota vseh rednih in izrednih prihodkov banke, zmanjšana za vsoto vseh rednih in izrednih odhodkov
	Davek na dobiček	se izračuna v skladu z veljavno stopnjo in ga mora banka plačati v državni proračun
D	Čisti dobiček ali izguba	Je dobiček banke, zmanjšan za davek od dobička. Banka ta dobiček lahko porabi v različne namene v skladu z zakonom

VIR: Interno gradivo Gorenjske banke, 2000.

2.5. UKREPI S STRANI CENTRALNE BANKE

Centralna banka vodi svojo denarno politiko s predpisovanjem in uporabo instrumentov denarne politike zaradi uravnavanja količine in cene denarja v obtoku. Centralna banka je banka bank in njen namen je vodenje denarne politike tako, da zagotavlja doseganje bližnjih in končnih ciljev (stabilnost količine denarja v obtoku, uravnovešena plačilna bilanca, polna zaposlenost in gospodarska rast, obseg bančnih kreditov ali pa kar višina obrestne mere). Med instrumente centralne banke sodi tudi obvezna rezerva, ki jo bom podrobneje predstavila kasneje. Med instrumente denarne politike Banke Slovenije sodijo:

2.5.1. POSOJILA BANKAM

Banka Slovenije ponuja bankam lombardno posojilo ter posojilo za čez dan.

a) Lombardno posojilo

Banka Slovenije daje bankam in hranilnicam, ki imajo dovoljenje Banke Slovenije za opravljanje bančnih storitev v okviru odprte ponudbe možnost črpati lombardno posojilo na podlagi zastavljenih blagajniških zapisov Banke Slovenije v tujem denarju, tolarskih blagajniških zapisov Banke Slovenije in zakladnih menic Republike Slovenije. Za zavarovanje obveznosti iz lombardnega posojila zastavi banka navedene vrednostne papirje in sicer najmanj v višini 110 % črpanega posojila.

Banka lahko črpa lombardno posojilo po 10,50 % obrestni meri. Obresti se obračunajo na linearni način. Banka plača obresti na dan dospelosti posojila. Rok vračila lombardnega posojila je naslednji delovni dan do 9. ure zjutraj.

Vrednost zastavljenih blagajniških zapisov v tujem denarju se preračuna v tolarje z upoštevanjem nominalne vrednosti blagajniškega zapisa in srednjega tečaja Banke Slovenije na dan odobritve posojila. Pri tolarskih blagajniških zapisih se za zastavo upošteva nominalna vrednost blagajniškega zapisa, pri zakladnih menicah pa nominalna vrednost zakladne menice. Banka lahko uporabi za zavarovanje posojila le tiste blagajniške zapise Banke Slovenije v tujem denarju, ki so na računu vrednostnih papirjev za zavarovanje pri Banki Slovenije in katerih rok dospelosti je najmanj 5 delovnih dni (doma in v tujini) daljši od dospelosti posojila. Banka lahko uporabi za zavarovanje posojila le tiste tolarske blagajniške zapise Banke Slovenije katerih rok dospelosti je najmanj 2 delovna dneva daljši od roka dospelosti posojila. Banka lahko uporabi za zavarovanje posojila le tiste zakladne menice, ki so na računu banke, ki ga Banka Slovenije vodi v Centralno klirinško depotni družbi in katerih rok dospelosti je najmanj 3 delovne dni daljši od dospelosti posojila.

Banka Slovenije obvesti banko o sklenitvi oz. neskenitvi posla isti dan. V primeru sklenitve Banka Slovenije nakaže lombardno posojilo na poravnalni račun banke, ki ga banka vrne naslednji delovni dan na poravnalni račun Banke Slovenije. V primeru, da banka ne vrne posojila, si Banka Slovenije lahko poplača iz zastavljenih vrednostnih papirjev.

b) Posojilo za čez dan

Poleg lombardnega posojila, Banka Slovenije prav tako daje bankam in hranilnicam, ki imajo dovoljenje Banke Slovenije za opravljanje bančnih storitev možnost pridobiti posojilo za čez dan na podlagi zastavljenih blagajniških zapisov Banke Slovenije v tujem denarju, tolarskih blagajniških zapisov in zakladnih menic Republike Slovenije. Za zavarovanje obveznosti za čez dan banka zastavi navedene vrednostne papirje in sicer najmanj v višini 110 % črpanega posojila. Banka vrne posojilo za čez dan isti delovni dan . Za črpanje posojila za čez dan, banka ne plača obresti. Banka pošlje Banki Slovenije ponudbo za črpanje posojila za čez dan na dan črpanja posojila do 12 ure. Tako kot pri lombardnem posojilu, se tudi pri posojilu za čez dan vrednost zastavljenih blagajniških zapisov v tujem denarju preračuna v tolarje z upoštevanjem nominalne vrednosti blagajniškega zapisa in srednjega tečaja Banke Slovenije na dan odobritve posojila. Pri tolarskih blagajniških zapisih se za zastavo upošteva nominalna vrednost blagajniškega zapisa, pri zakladnih menicah pa nominalna vrednost zakladne menice. Za zavarovanje posojila banka lahko uporabi iste možnosti kot pri lombardnem posojilu.

V primeru, da banka posojila za čez dan v celoti ali delno ne vrne (do 16 ure), se posojilo za čez dan spremeni v lombardno posojilo. Banka v primeru prenosa posojila za čez dan na lombardno posojilo poleg obrestne mere za lombardno posojilo, plača tudi penale v višini 4% na letni ravni. V primeru, da banka ne vrne posojila, si Banka Slovenije lahko poplača iz zastavljenih vrednostnih papirjev.

Namen črpanja posojila za čez dan ni v aktiviranju sekundarne likvidnosti banke, ampak gre za ukrep, ki onemogoča blokacijo poravnavanja obveznosti bank kot izvajalcev plačilnega prometa.

2.5.2. ODKUP BLAGAJNIŠKIH ZAPISOV BANKE SLOVENIJE V TUJEM DENARJU - REPO POSEL

Banka Slovenije dnevno odkupuje od bank blagajniške zapise, zato tudi banke dnevno po elektronski pošti dobijo ponudbo za začasni odkup blagajniških zapisov Banke Slovenije v tujem denarju z obveznim povratnim odkupom čez en teden. Banka Slovenije v svoji ponudbi

določi v kakšnem skupnem znesku bo odkupila blagajniške zapise. Banka lahko pošlje največ dve ločeni protiponudbi, seštevek obeh ne sme presegati skupnega ponujenega zneska začasnega odkupa, banka v ponudbi licitira tečaj. V primeru, da je posel sklenjen, Banka Slovenije banki nakaže tolarsko protivrednost na dan sklenitve posla.

Čez sedem dni mora banka, brez posebnega opozorila nakazati tolarsko protivrednost (po licitiranem tečaju) blagajniških zapisov na poravnalni račun Banke Slovenije, Banka Slovenije pa sprostí povratno odkupljene blagajniške zapise v tujem denarju na dan nakazila tolarske protivrednosti. Banka lahko ponudi v začasen odkup Banki Slovenije le proste blagajniške zapise Banke Slovenije v tujem denarju, ki so na računu vrednostnih papirjev za zavarovanje pri Banki Slovenije in katerih rok dospelosti je 5 delovnih dni (doma in v tujini) daljši od roka za obvezen povratni odkup.

2.5.3. NAKUP BLAGAJNIŠKIH ZAPISOV BANKE SLOVENIJE V SIT ZA 270 DNI

Banka Slovenije pošlje bankam ponudbo za prodajo prek avkcije blagajniške zapise Banke Slovenije v tolarjih za 270 dni. Nominalna vrednost blagajniškega zapisa pomeni obveznost Banke Slovenije ob dospelosti. V svoji ponudbi Banka Slovenije napiše dan izdaje in dan dospelosti. Blagajniški zapis je diskontni, imenski, serijski vrednostni papir, ki ga banke vpišejo v svojem imenu in za svoj račun. Prenosljiv je le med bankami, ki so obveznice obveznih rezerv, razen zadnjih deset dni pred dospelostjo. Blagajniški zapis se vplača z diskontom v tolarjih, obresti se obračunajo na linearni način.

Banka lahko pošlje največ tri ločene protiponudbe, skupen seštevek vseh protiponudb banke ne sme presegati 100% skupno ponujene kvote blagajniških zapisov.

Posel nakupa in prodaje je sklenjen, ko Banka Slovenije obvesti banko o sprejetju njene ponudbe. Vsem bankam Banka Slovenije sporoči rezultate avkcije, ponderirano povprečno ceno in obrestno mero blagajniškega zapisa pri tej ceni. Banka nakaže Banki Slovenije vrednost kupljenih blagajniških zapisov na poravnalni račun Banke Slovenije.

2.5.4. BLAGAJNIŠKI ZAPISI BANKE SLOVENIJE V TUJEM DENARJU

Banke lahko vpisujejo blagajniške zapise v tujem denarju v svojem imenu in za svoj račun na podlagi sklepa o izdaji blagajniških zapisov Banke Slovenije v tujem denarju. Banka, ki želi vpisati blagajniške zapise, pošlje Banki Slovenije ponudbo za vpis najpozneje tri delovne dni pred dnevom valutacije. Blagajniški zapisi se vpisujejo v zneskih zaokroženih na 25.000 EUR

oz. 40.000 USD. Blagajniški zapisi Banke Slovenije v tujem denarju se vplačujejo z diskontom, izplačujejo pa se v nominalni vrednosti. Poslovna banka mora imeti vpisanih vsaj 45% bilančne devizne obveznosti drugega razreda (0-180 dni) blagajniških zapisov Banke Slovenije v tujem denarju, kar se upošteva pri izpolnjevanju deviznega minimuma. Pri izračunu obresti se uporablja linearna metoda. Pri obdobju obrestovanja se upošteva prvi dan, zadnji dan pa ne. Upošteva se 360 dni v letu in dejansko število dni v mesecu. Obrestne mere za blagajniške zapise se določijo s posebnim sklepom guvernerja, ki ga Banka Slovenije posreduje bankam.

2.5.5. DEVIZNI MINIMUM

Devizni minimum je instrument za zagotavljanje splošne likvidnosti v plačilih do tujine in za izpolnjevanje obveznosti iz deviznih vlog prebivalstva ter deviznih vlog tujih oseb. Za zagotavljanje devizne likvidnosti morajo imeti banke predpisani devizni minimum, ki se iz meseca v mesec spreminja. Gre za to, da morajo banke imeti na računih predpisano stanje deviz, s katerim lahko kadarkoli poplačajo del deviznih obveznosti.

Do 15.2.2002 so morale banke pri izračunu upoštevati vloge rezidentov v tujem denarju, sredstva nerezidentov v tujem denarju ter tolarske hranilne vloge prebivalstva. Banke so morale imeti na računu 100% od stanja vlog na vpogled in vezanih vlog do 1 meseca, 95% od stanja vlog vezanih od 1 do 3 mesecev, 75% od stanja vlog vezanih od 3 do 12 mesecev in 35% od stanja vlog vezanih nad 1 leto. Vloge prebivalstva v tujem denarju, ki presegajo 50% vsote osnove za izračun obvezne rezerve in stanja vezanih vlog nad 1 letom, so se upoštevala v višini 100% ne glede na odstotek. Po 15.2.2002¹ banke za izpolnitev deviznega minimuma upoštevajo 80% zneska bilančnih obveznosti v drugem razredu devizne likvidnostne lestvice na zadnji delovni dan preteklega meseca. Dnevno stanje mora banka zagotavljati od vključno 15. v tekočem mesecu do vključno 14. v prihodnjem mesecu (npr. potrební obseg 80% znaša na dan 31.1.2003 40.000 mio SIT in se upošteva od 15.2.2003 do 14.3.2003). Po 01.03.2003 morajo banke zagotavljati najmanj 80% mesečnega povprečja bilančnih obveznosti v drugem razredu devizne likvidnostne lestvice preteklega koledarskega meseca in ne več na zadnji delovni dan preteklega meseca (Uradni list RS št. 15/03).

Za izpolnitev najmanjšega obsega banke upoštevajo oziroma seštejejo stanja naslednjih računov: stanje kratkoročnih vezanih vlog v tujem denarju pri tujih bankah, stanje

¹ Devizni minimum je Banka Slovenije uporabljala pred uvedbo količnikov likvidnostne lestvice, danes banke devizni minimum uporabljajo za interno uporabo. Banka Slovenije je do 15.2.2002 mesečno pošiljala obveznost deviznega minimuma, ki so ga morale banke izpolnjevati. Po 15.2.2002 morajo banke presegati 80% znesek bilančnih obveznosti drugega razreda (0-180 dni) devizne likvidnostne lestvice.

blagajniških zapisov Banke Slovenije v tujem denarju z dospelostjo 120 dni ali manj (predpis BS najmanj 45% od 100% zneska bilančnih obveznosti v drugem razredu devizne likvidnostne lestvice na zadnji delovni dan preteklega meseca), stanje na tekočih računih pri tujih bankah v tujem denarju, stanje gotovine v tuji valuti, stanje na tekočih računih v državi v tuji valuti, stanje kratkoročnih vezanih vlog pri domačih bankah v tuji valuti ter naložbe v prvovrstne vrednostne papirje tujih izdajateljev in evroobveznice Republike Slovenije, ki kotirajo na tujih kapitalskih trgih. Določilo o deviznem minimumu oziroma o najmanjšem znesku likvidnega premoženja v tujem denarju, ki ga morajo imeti banke, zagotavlja, da je manjša možnost, da bi banke postale nelikvidne.

2.5.6. OBVEZNA REZERVA

Najstabilnejši instrument denarne politike je obvezna rezerva, ki jo morajo imeti banke pri Banki Slovenije. Z instrumentom obvezna rezerva ima centralna banka močan vpliv na poslovanje poslovnih bank, ker določa osnovo in višino obvezne rezerve, s tem pa vpliva na kreditni potencial poslovne banke, saj ta ne sme vse pasive plasirati v kredite.

Del aktive premoženjske bilance poslovne banke zavzemajo rezerve. Rezerve lahko razdelimo na potrebne in presežne. Potrebne so tiste, ki jih mora imeti banka, da lahko normalno posluje, vse dodatne rezerve pa imenujemo presežne rezerve. Ker govorimo o optimalni likvidnosti banke, ki je tudi izhodišče za njeno rentabilnost in obstoj, vam v nadaljevanju predstavljam le potrebne rezerve, saj vse dodatne rezerve povzročajo le stroške in s tem manjšo donosnost banke. Potrebne rezerve so sestavljene iz obvezne in likvidnostne rezerve. Obvezne so predpisane s strani centralne banke in so torej zakonsko določene, likvidnostne pa so namenjene za stalno zagotavljanje likvidnosti banke.

Režimi in stopnje obveznih rezerv so bili v zgodovini in v različnih državah različne. Danes se ta instrument bolj ali manj opušča, ker zmanjšuje konkurenčnost domačih bank v primerjavi z drugimi finančnimi posredniki in v primerjavi z dejavnostjo bank na nereguliranih evrotrgih, kjer ni zahtev po obveznih rezervah.

Obvezna rezerva se za vsako poslovno banko izračuna tako, da se od vsake vrste bilančnih virov določi odstotek, ki ga mora imeti banka na svojem poravnalnem računu pri centralni banki. Podlaga na kateri Banka Slovenije ugotovi potrebno izpolnjevanje obvezne rezerve, je v Sloveniji razdeljena po ročnosti in zajema vse tolarske obveznosti, ki jih ima banka z rokom dospelosti do enega leta. Čim bolj kratkoročen je bančni vir, tem večji odstotek mora imeti banka kot obvezno rezervo v gotovini ali na računu pri centralni banki.

Obveznik za obvezno rezervo je banka, hranilnica in hranilno kreditna služba s sedežem v Republiki Sloveniji, ki opravlja bančne storitve skladno z zakonom o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/99 in 59/01).

Banke so izračunavale obveznost obvezne rezerve do septembra 2002 po naslednjem postopku:

- v višini 12 % od vpoglednih vlog (a vista vlog) in vezanih vlog do 30 dni;
- v višini 6 % od vlog, vezanih od 31 dni do 90 dni;
- v višini 2 % od vlog, vezanih od 91 dni do 180 dni;
- v višini 1 % od vlog, vezanih od 181 dni do enega leta.

Kot vloge, od katerih so banke izračunavale obvezno rezervo, so se seštevale vse vpogledne vloge, vezane vloge, vključno vloge na odpoklic in z odpovednim rokom, sredstva, pridobljena z izdajo vrednostnih papirjev, prejeta posojila od pravnih oseb, razen od bank in hranilnic, prejeta posojila od prebivalcev in druga sredstva. Upoštevale so se samo vloge v tolarjih, torej domači valuti, ne pa tudi vloge v tujih valutah.

Z izračunom obveznih rezerv za mesec januar 2002 (Uradni list RS, št. 101/01) so se začele uporabljati določene spremembe, in sicer:

- Ne glede na zgornje besedilo se od kratkoročnih posojil na podlagičasne prodaje kratkoročnih državnih vrednostnih papirjev ne izračuna obveznih rezerv.
- V izpolnitev obvezne rezerve se lahko štejejo tudi blagajniški zapisi Banke Slovenije v tolarjih, vpisani po posebni ponudbi, in to v odstotku, ki ga s sklepom določi guverner Banke Slovenije, bankam pa se sporoči s posebno ponudbo.

2.5.6.1. Obdobje izračuna in izpolnjevanje obvezne rezerve do septembra 2002

Obvezna rezerva se izračuna za tekoči mesec iz povprečnih dnevni knjigovodskih stanj vlog v obdobju od 22. dne v prejšnjem mesecu do 21. dne v tekočem mesecu z uporabo predpisanih odstotkov. Na podlagi dnevni obveznosti se izračuna mesečno povprečje tako, da se sešteje dnevne obveznosti in to vsoto deli s številom dni v mesecu. Tako izračunano obveznost morajo banke izpolnjevati od 27. v tekočem mesecu do 26. v naslednjem mesecu. Ob koncu tega obdobja mora biti povprečno stanje na poravnalnem računu in v blagajnah vsaj tolikšno, kot znaša obveznost obvezne rezerve, pri tem pa mora banka imeti na poravnalnem računu vsakodnevno vsaj 50 odstotkov zahtevanega zneska.

V tem sistemu ima banka tako pet dni časa, da stanje na poravnalnem računu in v blagajnah prilagodi višini izračunane obvezne rezerve. Poslovna banka v praksi seveda ne izpolnjuje

višino obvezne rezerve vsakodnevno, pač pa jo znotraj meseca prilagaja glede na svoje potrebe. Sredstva, ki jih ima banka dnevno na poravnalnem računu, se do višine izračunane obvezne rezerve obrestujejo po 1% obrestni meri, višek sredstev nad tem zneskom se ne obrestuje. Če je teh sredstev premalo, sledijo sankcije s strani Banke Slovenije, če pa ima na računu preveč sredstev, ji to povzroča oportunitetne stroške, saj ta sredstva ne prinašajo nobenih dohodkov. Lahko pa jih banka po odprti ponudbi plasira v Banko Slovenije kot depozit čez noč.

V evropskih državah je zakonodaja za izpolnjevanje obvezne rezerve nekoliko drugačna od slovenske. Obdobje izpolnjevanja rezerve je za evropske države od 22. v preteklem mesecu do 21. v tekočem mesecu in za razliko od Slovenije ne zajema tudi gotovine v blagajnah bank. Prav tako v osnovo ECB všteva tudi obveznosti v tuji valuti, Slovenija pa le tolarske obveznosti.

2.5.6.2. Obdobje izračuna in izpolnjevanje obvezne rezerve od septembra 2002 dalje

Pred vstopom v Evropsko unijo mora Banka Slovenije zmanjšati finančno obremenitev bank v obliki obveznih rezerv in deviznega minimuma. S tem, ko se bančni sistem v Sloveniji odpira neposredni tuji konkurenci, je potrebno prilagoditi tudi stroške finančnega posredništva slovenskih bank s predpisi ECB. Zato v nadaljevanju predstavljam spremembe oziroma prilagoditev obveznosti in izpolnjevanja obvezne rezerve predpisom ECB, ki veljajo od septembra 2002 dalje.

Spremembe so se začele že z januarjem 2002, ko je Svet Banke Slovenije sprejel nekatere sklepe. In sicer so iz osnove za izračun obveznosti obvezne rezerve izvzeli repo posle na podlagi kratkoročnih državnih vrednostnih papirjev ter obveznosti do Banke Slovenije (del, ki ne izhaja iz instrumentov Banke Slovenije). Banka Slovenije pa dovoljuje tudi predčasno razvezavo depozitov strank, na podlagi odločitve vsake poslovne banke posebej in ne le v primeru višje sile, kot je bilo do sedaj (banke take depozite obrestujejo za obdobje rezerve kot vpogledne vloge).

Banka po novi metodologiji izračuna obveznost obvezne rezerve na podlagi naslednjih vrst obveznosti (Interno gradivo Gorenjske banke, 2002):

- **v višini 7% za tolarske obveznosti z ročnostjo do 90 dni; v to stopnjo vključujejo banke:**
 - a) tolarske vloge z ročnostjo do 90 dni,
 - b) repo posli z ročnostjo do 90 dni, razen repo posli s kratkoročnimi državnimi vrednostnimi papirji in

- c) sredstva, pridobljena z izdajo tolarskih dolžniških vrednostnih papirjev z dogovorjeno ročnostjo do 90 dni.
- **v višini 2% za tolarske obveznosti z ročnostjo od 91 dni do dveh let in za devizne obveznosti z ročnostjo do dveh let; v to stopnjo vključujejo banke:**
 - a) tolarske vloge z ročnostjo od 91 dni do dveh let,
 - b) vloge v tujem denarju z ročnostjo do dveh let,
 - c) repo posli z ročnostjo od 91 dni do dveh let, razen repo posli s kratkoročnimi državnimi vrednostnimi papirji in
 - d) sredstva, pridobljena z izdajo tolarskih dolžniških vrednostnih papirjev z dogovorjeno ročnostjo od 91 dni do dveh let in sredstva, pridobljena z izdajo dolžniških vrednostnih papirjev v tujem denarju z dogovorjeno ročnostjo do dveh let.
- **v višini 0% za obveznosti z ročnostjo nad dve leti, za sredstva zbrana na osnovi NSVS in za repo posle izvedene na podlagi kratkoročnih državnih vrednostnih papirjev; v to stopnjo vključujejo banke:**
 - a) vloge (tolarske in v tujem denarju) z ročnostjo nad dve leti,
 - b) repo posli z ročnostjo nad dve leti,
 - c) repo posli s kratkoročnimi državnimi vrednostnimi papirji,
 - d) sredstva, pridobljena z izdajo dolžniških vrednostnih papirjev z dogovorjeno ročnostjo nad dve leti in
 - e) sredstva, zbrana v okviru nacionalne stanovanjske varčevalne sheme.

V osnovo za izračun obveznosti obveznih rezerv se ne upoštevajo obveznosti do institucij, ki so same obvezniki² in obveznosti do Banke Slovenije. Obveznik je upravičen do izključitve omenjenih obveznosti iz osnove, če lahko dokaže, da gre za obveznosti do institucije, ki je prav tako obveznik ali do Banke Slovenije. Banka Slovenije lahko na nediskriminatorni osnovi izvzame iz osnove za izračun obveznosti obveznih rezerv obveznosti do posamezne institucije. Te institucije Banka Slovenije poimensko navede v navodilu za izdelavo poročila za izračun in izpolnitev obveznih rezerv, ki ga izda guverner Banke Slovenije.

Obveznik izračuna osnovo za obvezno rezervo kot aritmetično povprečje vsote dnevnihi knjigovodskih stanj obveznosti v obdobju izračuna obveznih rezerv.

² OBVEZNIK- je banka, hranilnica in hranilno kreditna služba s sedežem v Republiki Sloveniji, ter podružnica tuje banke v Republiki Sloveniji, ki opravlja bančne storitve skladno z zakonom o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/99 in 59/01).

Obveznik izračuna obveznost obvezne rezerve, ki jih mora imeti v prihodnjem obdobju izpolnjevanja, z množenjem povprečnih dnevni knjigovodskih stanj obveznosti v obdobju izračuna in ustreznih stopenj obveznih rezerv. Obdobje izračuna se začne 22. dne v preteklem mesecu in konča 21. dne v tekočem mesecu. Upoštevajo se vsi dnevi v mesecu.

Obveznik izpolni obveznost obvezne rezerve tako, da ima v obdobju izpolnjevanja v povprečju na poravnalnem računu pri Banki Slovenije in v blagajni znesek, ki je najmanj enak znesku izračunane obvezne rezerve v tekočem obdobju izračuna. Povprečje izpolnitve obvezne rezerve se računa kot aritmetično povprečje dnevni stanj na računu obveznika pri Banki Slovenije in v blagajnah.

Obveznik mora imeti v tekočem koledarskem mesecu vsak dan od prvega do zadnjega dne na računu pri Banki Slovenije najmanj 50 % izračunane obvezne rezerve, izračunane za preteklo obdobje izpolnjevanja. Obdobje izpolnjevanja se začne 27. dan v preteklem mesecu in konča 26. dan v tekočem mesecu. Pri tem se upoštevajo vsi dnevi v mesecu.

Banka Slovenije obrestuje stanje na poravnalnem računu pri Banki Slovenije do višine izračunane obveznosti obvezne rezerve za preteklo obdobje po obrestni meri 1 % letno. Obresti Banka Slovenije plača obvezniku prvi delovni dan v mesecu za pretekli koledarski mesec.

Obveznik, ki delno ali v celoti ne izpolni obveznosti obvezne rezerve, plača Banki Slovenije nadomestilo za znesek manjka³. Obveznik, ki nima v tekočem koledarskem mesecu vsak dan na računu pri Banki Slovenije najmanj 50% izračunane obveznosti obvezne rezerve, izračunanih za preteklo obdobje izpolnjevanja, mora za znesek premalo izločenih obveznih rezerv za vsak dan plačati nadomestilo.

Podlaga za izračun obveznosti obveznih rezerv je res obsežnejša, saj zajema ročnost sredstev do dveh let in poleg tolarskih sredstev tudi sredstva v tujem denarju, vendar je po novem izračunu obveznost manjša zaradi manjših predpisanih stopenj, kar na banko pozitivno vpliva, saj je iz tega naslova pridobila dodaten vir sredstev za plasiranje komitentom banke.

³ MANJKO – je negativna razlika med izračunano obvezno rezervo in zneskom povprečnega izpolnjevanja obvezne rezerve v obdobju izpolnjevanja.

2.5.6.3. Obdobje izračuna in izpolnjevanje obvezne rezerve od oktobra 2003 dalje

Do vstopa v EU sledi nadalje prilagajanje instrumentov denarne politike z instrumenti ECB. Z oktobrom 2003 bo Banka Slovenije izvedla naslednje korake k prilagajanju obveznim rezervam, in sicer:

- obveznikom se ukine možnost izpolnjevanja obveznih rezerv z gotovino v blagajni,
- za tolarske obveznosti z ročnostjo do 90 dni, ki se upoštevajo v osnovi za obvezne rezerve, se stopnja obveznih rezerv zniža s 7% na 4,5%. V ECB znaša ta stopnja 2%,
- v razred s stopnjo 0% se poleg repo poslov na podlagi kratkoročnih vrednostnih papirjev uvrstijo tudi repo posli na podlagi dolgoročnih državnih vrednostnih papirjev, vsi pa se izvajajo z namenom likvidnostnega financiranja. V ECB so vsi repo posli upoštevajo v razredu s stopnjo 0%.

TABELA 3: Primerjava sistema obvezne rezerve med ECB in Banko Slovenije

	ECB	BANKA SLOVENIJE
Glavne funkcije	Stabilnost kratkoročnih obrestnih mer	Varovanje likvidnosti bančnega sistema
Kdo	Kreditne institucije in njihove podružnice	Banke, hranilnice in hranilno kreditne službe
Obdobje izračuna obveznosti	Na zadnji dan preteklega meseca	Obdobje od 22. v preteklem do 21. v tekočem mesecu
Način izpolnjevanja obvezne rezerve	Povprečno stanje na računu konec dneva mora biti enako ali večje od obveznosti	Povprečno stanje na računu in stanje v blagajnah konec dneva mora biti enako ali večje od obveznosti
Obdobje izpolnjevanja obveznosti	Od 24. v preteklem do 23. v tekočem mesecu	Od 27. v preteklem do 26. v tekočem mesecu
Obrestovanje	Obrestna mera za operacije refinanciranja do višine obveznosti	Obrestna mera znaša 1% do višine obveznosti

VIR: Interno gradivo Gorenjske banke, 2002.

2.6. NADZOR NAD IZVAJANJEM UKREPOV BANKE SLOVENIJE

Na podlagi 50. člena zakona o Banki Slovenije ter skladno s sklepom o kontroli izvajanja ukrepov in o ukrepih proti bankam in hranilnicam, Banka Slovenije preverja izvajanje ukrepov denarne politike ter pogojev in pravil, določenih v ponudbah pri posegih na odprtem

trgu, s posredno in neposredno kontrolo bank, hranilnic in hranilno kreditnih služb. Posredna kontrola poteka neprestano s pregledovanjem vseh poročil in dokumentacije, ki jo banke in hranilnice pošiljajo Banki Slovenije. Dodaten nadzor pa Banka Slovenije opravlja občasno z neposrednim vpogledom v poslovne knjige in drugo dokumentacijo v sami banki ali hranilnici. Če so ugotovljene manjše nepravilnosti, ki ne kršijo predpisov denarne politike, Banka Slovenije banke, hranilnice in hranilno kreditne službe pisno ali telefonsko opozori na nepravilnost ter od njih zahteva pojasnilo in odpravo nepravilnosti.

Pri posredni in neposredni kontroli bank in hranilnic je bilo v letu 2001 na podlagi ugotovitev sestavljenih 30 zapisnikov, od tega 14 pri posredni kontroli za banke, 1 za hranilnico in 8 za hranilno kreditne službe. V 7 bankah je bila opravljena tudi neposredna kontrola. Večina nepravilnosti je bila ugotovljena pri izpolnjevanju obveznih rezerv in pri doseganju devizne pozicije. Zaradi kršitve predpisov denarne politike je bilo bankam izdanih 11 in hranilno kreditnim službam 7 odločb z izrečenimi ukrepi. Pri 10 bankah, 1 hranilnici in 1 hranilno kreditni službi se je postopek kontrole končal s sklepom o ustavitvi tega postopka. Pri 6 bankah je bila ugotovljena kršitev pogodbenega razmerja, zato so bile 3 banke z dopisom obveščene o izrečenem ukrepu. Pri drugih 3 pa je bil postopek ustavljen. Med ukrepi prevladujeta prepoved nakupa vrednostnih papirjev pri Banki Slovenije, prepoved sodelovanja pri ponudbah Banke Slovenije in plačilo nadomestila za nedosežene obvezne rezerve.

Na podlagi ugotovitev pri posrednem nadzoru bank v letu 2001 je bilo na področju deviznega poslovanja ugotovljenih 12 kršitev. Tri so bile pri izpolnjevanju odprte devizne pozicije, za kar so banke plačale Banki Slovenije zamudne obresti, in dve pri izpolnjevanju obveznega vpisa blagajniških zapisov v tuji valuti, za kar je bil bankam izrečen ukrep ustavitve nakupa blagajniških zapisov Banke Slovenije v tolarjih za deset dni. Banka Slovenije je izdala en sklep o ustavitvi postopka.

Pri menjalniškem poslovanju je Banka Slovenije v letu 2001 opravila 43 pregledov v pogodbenih menjalnicah in s tem v zvezi izdala 28 ustavitvev postopka kontrole menjalniškega poslovanja. Vloženih je bilo 6 predlogov za uvedbo postopka o prekršku Republiškega deviznemu inšpektoratu, pogojno pa je bilo odvzetih 7 dovoljenj za opravljanje menjalniškega poslovanja.

Večina nepravilnosti je bila ugotovljena pri izpolnjevanju obveznih rezerv in pri doseganju devizne pozicije. Od 1.7.2002 Banka Slovenije ne kontrolira več odprtosti devizne pozicije, ker je bil uveljavljen nov ukrep na področju spremljanja devizne likvidnosti in sicer devizna likvidnostna lestvica ter tolarška lestvica oziroma enotna likvidnostna lestvica. Od sredine leta 2002 naprej Banka Slovenije podrobno ugotavlja in kontrolira banke pri poročanju podatkov za devizno in tolarško likvidnostno lestvico ter zagotavljanja količnikov lestvic.

3. ZNAČILNOSTI TER RAZVOJ ENOTNE LIKVIDNOSTNE LESTVICE

Banka Slovenije ima v naši državi centralno vlogo in skrbi predvsem za stabilnost domače valute ter za splošno likvidnost plačevanja v državi do tujine. Pri uresničevanju svojih nalog in pooblastil je neodvisna. Banka Slovenije skrbi za splošno likvidnost predvsem tako, da predpisuje okvire rokovne strukture naložb bank, da ne bi zaradi prevelike želje po dobičku preveč sredstev plasirale v kredite in tako ogrozile svojo likvidnost. Tako je Banka Slovenije poleg prej omenjenih ukrepov oziroma instrumentov Banke Slovenije dodala novega in sicer o Enotni likvidnostni lestvici, ki se je najprej izvajal v dveh delih; in sicer ločeno za devizno ter za tolarsko likvidnostno lestvico, aktivno se je začel izvajati v mesecu aprilu za zadnji delovni dan meseca marca leta 2001.

Preden pa preidemo na značilnosti enotne likvidnostne lestvice, najprej predstavljam razvoj oziroma predhodne obveznosti poročanja poslovnih bank pred poročanjem devizne in tolarske oziroma enotne likvidnostne lestvice.

3.1. VZROKI TER OBVEZNA USKLADITEV NALOŽB Z ROKI DOSPELOSTI SREDSTEV

Banka Slovenije skrbi za splošno likvidnost bank v plačilih do tujine ter za uravnavanje te likvidnosti lahko predpiše, da morajo imeti banke določen znesek v devizah ali likvidnih deviznih naložbah kot minimalno rezervo za uravnavanje likvidnosti v plačilih do tujine.

Po propadu Komercialne banke Triglav - KBT, je Banka Slovenije leta 1996 uvedla nadzor ter spremljanje preoblikovanja ročnosti sredstev. Do takrat se je pozornost usmerjala predvsem ocenjevanju kreditnega tveganja. Po propadu KBT se je šele pokazalo, da morajo banke več pozornosti nameniti tudi drugim vrstam tveganj. Vzrok propada te banke je bil prav v neustrezni sestavi sredstev in neuskkljenosti ročnosti aktive in pasive. Zaradi neuskkljenosti med aktivo in pasivo je banka težko izpolnila svoje obveznosti do upnikov in tako ni bila sposobna izpolniti svojih obveznosti, niti zagotoviti obvezne rezerve. KBT torej ni spoštovala potrebe po usklajenem uresničevanju temeljnih načel bančnega poslovanja (varnosti, likvidnosti in donosnosti). Od tedaj ureja Banka Slovenije ročnost in s tem relativno likvidnost aktive ali premoženja bank.

Banka Slovenije je s sklepom o obvezni uskladitvi rokov dospelosti naložb z roki dospelosti sredstev (Uradni list RS št. 41/96) bankam predpisala oblikovanje treh razredov naložb z

določenimi roki dospelosti, za vsak posamezni razred pa je določeno razmerje med zneskom naložb glede na znesek sredstev z določenimi roki dospelosti.

Prvi razred naložb je vseboval naslednje postavke:

- imetja na žiro računu,
- imetja na računu izločene obvezne rezerve,
- gotovina v blagajni,
- devizne vloge na vpogled pri tujih bankah,
- vloge na vpogled v tujem denarju pri Banki Slovenije in domačih bankah,
- prosti znesek blagajniških zapisov Banke Slovenije,
- prosti znesek državnih vrednostnih papirjev.

Banka je morala dosegati znesek naložb prvega razreda najmanj v višini (v razmerju 1:1) skupnega zneska sredstev prvega razreda po naslednjih postavkah:

- vloge na vpogled,
- vloge na odpoklic v roku do 5 dni,
- obveznosti do bank z dejansko in preostalo dospelostjo do 30 dni,
- velike vloge (med velike vloge se šteje vsaka posamezna vloga oziroma vsota vlog enega komitenta, ki znaša več kot 50% zahtevane povprečne dnevne obvezne rezerve) z dejansko in preostalo dospelostjo do 30 dni.

Drugi razred naložb je vseboval naslednje postavke:

- imetja na žiro računu,
- imetja na računu izločene obvezne rezerve,
- gotovina v blagajni,
- terjatve do bank z dejansko in preostalo dospelostjo do 30 dni,
- vloge na vpogled v tujem denarju pri Banki Slovenije in domačih bankah,
- devizne vloge pri tujih bankah z dejansko in preostalo dospelostjo do 30 dni,
- prosti znesek blagajniških zapisov Banke Slovenije,
- prosti znesek državnih vrednostnih papirjev.

Banka je morala dosegati znesek naložb drugega razreda najmanj v višini skupnega zneska tolarških sredstev po naslednjih postavkah:

- vloge na odpoklic z odpoklicnim rokom do 30 dni,

- vloge z dejansko in preostalo dospelostjo do 30 dni,
- obveznosti do bank z dejansko in preostalo dospelostjo do 30 dni,
- velike vloge z dejansko in preostalo dospelostjo do 30 dni,
- izdani vrednostni papirji z dejansko ali preostalo dospelostjo do 30 dni.

Tretji razred naložb pa so sestavljale naslednje postavke:

- imetja na žiro računu,
- imetja na računu izločene obvezne rezerve,
- gotovina v blagajni,
- terjatve do bank z dejansko in preostalo dospelostjo do 180 dni,
- posojila z dejansko in preostalo dospelostjo do 180 dni,
- vloge na vpogled v tujem denarju pri Banki Slovenije in domačih bankah,
- devizne vloge pri tujih bankah z dejansko in preostalo dospelostjo do 180 dni,
- prosti znesek blagajniških zapisov Banke Slovenije,
- prosti znesek državnih vrednostnih papirjev,
- vrednostni papirji z dejansko in preostalo dospelostjo do 180 dni.

Banka je morala dosežati znesek naložb tretjega razreda najmanj v višini skupnega zneska tolarskih sredstev po naslednjih postavkah:

- vloge z dejansko in preostalo dospelostjo do 180 dni,
- obveznosti do bank z dejansko in preostalo dospelostjo do 180 dni,
- velike vloge z dejansko in preostalo dospelostjo do 180 dni,
- izdani vrednostni papirji z dejansko ali preostalo dospelostjo do 180 dni.

Poročilo o doseženem razmerju naložb prvega, drugega in tretjega razreda so banke posredovale mesečno Banki Slovenije, in sicer najkasneje osmi delovni dan v mesecu za zadnji dan preteklega meseca. Podatki oziroma izgled obrazca DRN je prikazan v naslednjem obrazcu, ki ga je predpisala Banka Slovenije (Navodila Banke Slovenije za izdelavo poročila o doseženem razmerju naložb prvega, drugega in tretjega razreda, 1996).

Datum:

DRN

POROČILO O DOSEŽENEM RAZMERJU NALOŽB PRVEGA, DRUGEGA IN TRETJEGA RAZREDA
po dnevnem knjigovodskem stanju na dan _____

PRVI RAZRED NALOŽB

DRN/I

Oznaka	Naziv postavke oziroma opis	Znesek
	NALOŽBE	
+ N01	Imetja na žiro računu	
+ N02	Imetja na računu izločene obvezne rezerve	
+ N03	Gotovina v blagajni	
+ N04	Devizne vloge na vpogled pri tujih bankah	
+ N05	Vloge na vpogled v tujem denarju pri BS in domačih bankah	
+ N06	Prosti znesek blagajniških zapisov BS	
+ N07	Prosti znesek državnih vrednostnih papirjev	
= NI	SKUPAJ NALOŽBE PRVEGA RAZREDA	
	SREDSTVA	
+ S01	Vloge na vpogled	
+ S02	Vloge na odpoklic v roku do 5 dni	
+ S03	Obveznosti do bank z dejansko in preostalo dospelostjo do 30 dni	
+ S04	Velike vloge z dejansko in preostalo dospelostjo do 30 dni	
- S04a	Od tega del velikih vlog, ki so na vpogled in na odpoklic z odpoklicem v roku do 5 dni	
= SI	SKUPAJ SREDSTVA PRVEGA RAZREDA	
NI/SI	NALOŽBE/SREDSTVA PRVEGA RAZREDA	

DRUGI RAZRED NALOŽB

DRN/II

Oznaka	Naziv postavke oziroma opis	Znesek
	NALOŽBE	
+ NI	SKUPAJ NALOŽBE PRVEGA RAZREDA	
+ N08	Terjatve do bank z dejansko in preostalo dospelostjo do 30 dni	
+ N10	Devizne vloge pri tujih bankah z dejansko in preostalo dospelostjo do 30 dni	
+ N14	Posojila z dejansko in preostalo dospelostjo do 30 dni-ocena	
+ N15	Vrednostni papirji z dejansko in preostalo dospelostjo do 30 dni-ocena	
= NII	SKUPAJ NALOŽBE DRUGEGA RAZREDA	
	SREDSTVA	
+ S05	Vloge na odpoklic z odpoklicem do 30 dni in vloge z dejansko in preostalo dospelostjo do 30 dni-ocena	
+ S03	Obveznosti do bank z dejansko in preostalo dospelostjo do 30 dni	
+ S06	Izdani vrednostni papirji z dejansko in preostalo dospelostjo do 30 dni-ocena	
= SII	SKUPAJ SREDSTVA DRUGEGA RAZREDA	
S04	Od tega velike vloge z dejansko in preostalo dospelostjo do 30 dni	
NII/SII	NALOŽBE/SREDSTVA DRUGEGA RAZREDA	

TRETJI RAZRED NALOŽB

DRN/III

Oznaka	Naziv postavke oziroma opis	Znesek
	NALOŽBE	
+ NI	SKUPAJ NALOŽBE PRVEGA RAZREDA	
+ N09	Terjatve do bank z dejansko in preostalo dospelostjo do 180 dni	
+ N12	Posojila z dejansko in preostalo dospelostjo do 180 dni-ocena	
+ N11	Devizne vloge pri tujih bankah z dejansko in preostalo dospelostjo do 180 dni	
+ N13	Vrednostni papirji z dejansko in preostalo dospelostjo do 180 dni-ocena	
= NIII	SKUPAJ NALOŽBE TRETJEGA RAZREDA	
	SREDSTVA	
+ S07	Vloge z dejansko in preostalo dospelostjo do 180 dni-ocena	
+ S08	Obveznosti do bank z dejansko in preostalo dospelostjo do 180 dni	
+ S09	Izdani vrednostni papirji z dejansko in preostalo dospelostjo do 180 dni-ocena	
= SIII	SKUPAJ SREDSTVA TRETJEGA RAZREDA	
NIII/SIII	NALOŽBE/SREDSTVA TRETJEGA RAZREDA	

Sestavil:

Kontroliral:

Telefon:

Ime in podpis odgovorne osebe

Bančni in finančni sistem je mnogo bolj ranljiv za tranzicijske države, v katere spada tudi Slovenija. Če k temu dodamo še majhnost ter možnost velikega odtoka sredstev iz posameznih bank in tudi iz celotnega bančnega sistema, je še dodatno večja krhkost bančnega sistema. Spremembe deviznega tečaja, ki bi bile povzročene v primeru obsežnega, hitrega spreminjanja tolarskih likvidnih imetij bank v devizna sredstva potrebnih za izplačilo deviznih vlog, bi imela velike narodnogospodarske posledice. Tako Banka Slovenije omejuje banke pri njihovem preoblikovanju ročnosti sredstev, da se ne bi izpostavljale prevelikemu likvidnostnemu tveganju.

Tako je Svet Banke Slovenije že septembra 2000 sprejel sklep o devizni likvidnostni lestvici in v mesecu juliju 2001 sprejel še pomembno novost in sicer z nadomestitvijo dosedanjega sklepa o obvezni uskladitvi rokov dospelosti naložb z roki dospelosti sredstev s sklepom o tolarski likvidnostni lestvici. Za banke velja obveza po oblikovanju ustrezne ročnostne in valutne strukture naložb glede na zbrane vire sredstev. V letu 2001 se metodologija izračuna deviznega minimuma ni spremenila. Banke so aprila 2001 prvič poslale poročilo o devizni likvidnostni lestvici. Junija 2001 pa je Banka Slovenije sprejela še sklep o poenotenju oziroma spremljanju tolarske in devizne likvidnostne lestvice bank, z začetkom veljavnosti 1.1. 2002 mesečno na zadnji dan preteklega meseca. S 1.7.2002 pa obvezno pošiljanje enotne likvidnostne lestvice dnevno do 12. ure Banki Slovenije (Interno gradivo Gorenjske banke, 2001,2002).

3.2. DEVIZNA LIKVIDNOSTNA LESTVICA

Kot sem že omenila, je enotna likvidnostna lestvica sestavljena iz devizne in tolarske likvidnostne lestvice. Vendar pred oblikovanjem enotne likvidnostne lestvice se je najprej izoblikovala devizna likvidnostna lestvica, zato v nadaljevanju predstavljam najprej devizno, nato tolarsko ter na koncu enotno likvidnostno lestvico.

Devizna likvidnostna lestvica je namenjena ugotavljanju in merjenju likvidnostnega tveganja, ki mu je banka izpostavljena. Banka črpa podatke iz baze podatkov o vseh sklenjenih poslih, torej o vseh že sprejetih terjatvah in obveznostih, ne glede na to ali so že knjiženi ali ne.

S sklepom o devizni likvidnostni lestvici (Uradni list RS, št. 87/00) so banke in hranilnice dolžne poročati o usklajenosti deviznih naložb z deviznimi obveznostmi po preostali dospelosti⁴. Banke poročajo o devizni likvidnosti glede na preostalo dospelost v dveh razredih:

⁴ Preostala dospelost je obdobje med datumom, za katerega se izračunava količnik likvidnosti, in datumom dospelja posamezne naložbe ali obveznosti, razen pri neodpoklicanih obveznostih z možnostjo odpoklica je preostala dospelost enaka najkrajšemu možnemu odpoklicnemu roku (Uradni list št.54/01).

- od 0 do 30 dni (prvi razred) in
- od 0 do 180 dni (drugi razred)

Poleg teh dveh razredov obstaja še tretji oziroma kontrolni razred (stanje 0-∞). Med deviznimi naložbami banke upoštevajo vse aktivne postavke v tuji valuti po naslednjih kriterijih (Uradni list RS št.87/00):

- po principu preostale dospelosti;
- zmanjšane za pričakovana neplačila;
- v prvem razredu se ne glede na preostalo dospelost upošteva prost (nezastavljen, razen Banki Slovenije) znesek naložb;
- v tuje dolžniške vrednostne papirje, katerih bonitetna ocena oz. dolgoročna bonitetna ocena izdajatelja je najmanj BBB ali vsaj Baa2, v svojem imenu in za svoj račun, ne glede na to, če z njimi upravljajo banke same ali pa so jih prepustile v upravljanje drugi domači ali tuji banki oz. finančni instituciji;
- v dolžniške vrednostne papirje RS, izdane na tujih trgih (evroobveznice);
- v blagajniške zapise Banke Slovenije v tujem denarju;
- od zunajbilančnih postavk se upoštevajo samo terminski posli, terminski del SWAP, pogodbeno najete kreditne linije ter nečrpani del najetih kreditov.

Med deviznimi obveznostmi banka upošteva vse pasivne postavke v tuji valuti po naslednjih kriterijih (Uradni list RS št.87/00):

- po principu preostale dospelosti;
- od zunajbilančnih postavk se upoštevajo samo terminski posli, terminski del SWAP, odprti nekriti akreditivi, pogodbene odobrene kreditne linije ter nečrpani del odobrenih kreditov. Izdane garancije in jamstva ter stand by akreditivi se upoštevajo po preostali dospelosti z utežjo 5%;
- obveznost po akreditivih z odloženim plačilom se upošteva v posameznem razredu v višini nekritega dela po preostali dospelosti, obveznost po akreditivih na vpogled pa v višini nekritega dela po preostali veljavnosti.

Devizni likvidnostni količnik je razmerje med aktivnimi in pasivnimi postavkami v tuji valuti in mora biti najmanj 1 v obeh razredih.

Devizna likvidnostna lestvica se je v elektronski obliki pošiljala od aprila 2001 pa do 1.1.2002 mesečno, najkasneje 10. dan v tekočem mesecu o stanju na zadnji delovni dan preteklega meseca.

Postavke, ki so zajete v devizni likvidnostni lestvici so razvidne iz naslednje tabele oziroma obrazca LIK, ki ga je predpisala Banka Slovenije (Interno gradivo Gorenjske banke,2000).

Obrazec LIK

DEVIZNA LIKVIDNOSTNA LESTVICA

Banka: _____

Stanje na dan: _____

*Oznaka podatkov za E-mail

v mio SIT

* DEVIZNA LIKVIDNOST	0-30	0-180	Stanje 0-∞
LA01 Stanje na računih v tujini in vezane vloge v tujini			
LA02 Stanje gotovine in čekov			
LA03 Terjatve do domačih bank			
LA04 Terjatve iz naslova deviznega kreditiranja rezidentov			
LA05 Terjatve iz naslova deviznega kreditiranja nerezidentov			
LA06 Blagajniški zapisi Banke Slovenije			
LA07 Naložbe v domače in tuje dolžniške vrednostne papirje			
LA08 Ostale aktivne bilančne postavke			
LA09 Terjatve iz naslova terminskih poslov (tudi SWAP-ov z BS)			
LA10 Terjatve iz naslova pogodbeno najetih kreditnih linij ter nečrpani del najetih kreditov			
SKUPAJ (LA01 DO LA10)			
LP01 Vloge rezidentov – fizičnih oseb in samostojnih podjetnikov na vpogled			
LP02 Vezane vloge rezidentov - fizičnih oseb in samostojnih podjetnikov			
LP03 Vloge rezidentov – pravnih oseb na vpogled			
LP04 Vezane vloge rezidentov – pravnih oseb			
LP05 Obveznosti do domačih bank			
LP06 Obveznosti do tujih bank			
LP07 Obveznosti do ostalih nerezidentov			
LP08 Ostale pasivne bilančne postavke			
LP09 Obveznosti iz naslova terminskih poslov (tudi SWAP-ov z BS)			
LP10 Obveznosti iz naslova pogodbeno odobrenih kreditnih linij ter nečrpanega dela odobrenih kreditov			
LP11 Obveznosti po izdanih akreditivih v višini nekritega dela			
LP12 5% obveznosti iz naslova izdanih garancij, danih jamstev in »stand by« akreditivov			
SKUPAJ (LP01 DO LA12)			

Datum:

Ime in priimek
odgovorne osebe

Kot izhodišče za banke na primer v prvi vrstici (oznaka LA01) obrazca LIK upoštevajo likvidne naložbe na vpogled konec delovnega dne, za katerega se izdeluje poročilo, ki jih povečajo za vse prilive in zmanjšajo za vse odlive iz že sklenjenih pogodb depozitnih poslov, ki bodo zapadli v prihodnjih 30 dneh. Tako dobljen znesek banke vpišejo v prvo kolono (0-30). V drugo kolono (0-180) pa banke vpišejo znesek iz prve kolone, analogno povečan oziroma zmanjšan za zapadlosti od 31 do vključno 180 dni, podobno velja tudi za tretjo kolono.

Devizna likvidnostna lestvica je torej namenjena ugotavljanju in merjenju likvidnostnega tveganja, ki mu je banka izpostavljena. Potrebne podatke za to črpajo banke iz baze podatkov o vseh sklenjenih poslih, torej o vseh že sprejetih terjatev in obveznostih, ne glede na to, ali jih je banka že knjižila v svojih bilancah ali ne. Izpisi iz baze podatkov morajo omogočati razvrstitev posameznih poslovnih dogodkov po datumu izpolnitve (po datumu valutacije); posamezni izpisi iz te baze pa predstavljajo rokovnik zapadlosti terjatev in obveznosti. Pri rokovniku so se pojavile za mnoge banke težave; kajti namen sklepa o devizni likvidnostni lestvici je v tem, da vsaka banka zagotovi računalniško podprto bazo sklenjenih poslov, ki bo omogočala izpis zapadlih terjatev in obveznosti banke na katerikoli dan oziroma v kateremkoli obdobju.

3.3. TOLARSKA LIKVIDNOSTNA LESTVICA

Poleg devizne likvidnostne lestvice je kmalu začel veljati sklep o tolarški likvidnostni lestvici in sicer že 1.7.2001. S tem sklepom je Banka Slovenije določila vsebino in način ugotavljanja ter poročanja banke o izpostavljenosti likvidnostnemu tveganju, kajti banka mora upravljati z likvidnostjo tako, da skrbi za usklajenost naložb in obveznosti glede na preostalo dospelost.

Tako kot pri devizni likvidnostni lestvici, sta se tudi pri tolarški izoblikovala dva razreda. V prvi razred se razvrstijo naložbe in obveznosti s preostalo dospelostjo do 30 dni, v drugi razred pa naložbe in obveznosti s preostalo dospelostjo do 180 dni. Količnik tolarške likvidnosti posameznega razreda je razmerje med vsoto naložb in vsoto obveznosti posameznega razreda glede na preostalo dospelost. Količnik likvidnosti posameznega razreda mora biti najmanj 1.

Po sklepu Banke Slovenije naložbe prvega in drugega razreda sestavljajo naslednje postavke (Uradni list RS št. 54/01):

- imetja na poravnalnem oziroma transakcijskem računu;
- imetja na računu izločene obvezne rezerve;

- gotovina v blagajni;
- terjatve do bank in hranilnic s preostalo dospelostjo do 30 in 180 dni;
- prosti znesek blagajniških zapisov in drugih terjatev do Banke Slovenije;
- prosti znesek državnih vrednostnih papirjev;
- krediti s preostalo dospelostjo do 30 in 180 dni;
- drugi vrednostni papirji s preostalo dospelostjo do 30 in 180 dni.

Obveznosti prvega in drugega razreda sestavljajo naslednje postavke (Uradni list RS št. 54/01):

- vloge s preostalo dospelostjo do 30 in 180 dni;
- obveznosti do centralne banke in bank s preostalo dospelostjo do 30 in 180 dni;
- izdani vrednostni papirji s preostalo dospelostjo do 30 in 180 dni.

Banke so dolžne mesečno oziroma dnevno načrtovati tolarske denarne pritoke in odtoke. Načrtovanje se nanaša tako na znane, kot tudi na morebitne in pričakovane denarne tokove, ki lahko vplivajo na sposobnost banke, da tekoče poravnava svoje pogodbene obveznosti do komitentov ter druge obveznosti, neločljivo povezane s poslovanjem banke. Pri načrtovanju morajo banke upoštevati načelo previdnosti, kar pomeni, da lahko med pritoke vključuje samo tiste, za katere obstaja velika verjetnost, da jih bo ob dnevu dospelosti tudi prejela, med odtoke pa vse obveznosti, ki na določen dan dospejo v izplačilo.

Banke, ki ne izkazujejo količnikov 1, imajo več obveznosti z rokom zapadlosti do 30 dni ali do 180 dni in manj terjatev z rokom zapadlosti do 30 dni ali do 180 dni. To pomeni, da ob zapadlosti obveznosti ne razpolagajo z zadostnimi zneski zapadlih terjatev, kar banko vodi v likvidnostne težave in v neizpolnjevanje sklepov Banke Slovenije. Banke dosegajo najboljše količnike, če zbirajo dolgoročna sredstva z rokom zapadlosti nad 180 dni in le te plasirajo v kratkoročne naložbe z rokom zapadlosti do 30 dni oziroma do 180 dni, obratna situacija pa banke vodi v nelikvidnost. S 1.1.2002 se je pojavil tudi tretji razred, in sicer namesto prejšnjega kontrolnega razreda (Stanje 0-∞) se je uvedel razred 181 dni in več.

V času od začetka veljavnosti sklepa so bile banke dolžne pošiljati mesečno poročilo na zadnji koledarski dan preteklega meseca do 1.7.2002; in sicer najkasneje do 10. delovnega dne v tekočem mesecu na elektronski način, kot ga je predpisala Banka Slovenije. S 1.7.2002 pa je stopil v veljavo sklep Banke Slovenije, ki predpisuje dnevno poročanje o količnikih likvidnosti banke. Banke morajo dnevno poročati o količnikih likvidnosti banke do 12. ure za pretekli delovni dan. Tako so banke prvo dnevno poročilo poslale za dan 28.6.2002 z dne 1.7.2002. S 1.1.2002 ne govorimo več o devizni oziroma tolarski likvidnostni lestvici, ampak smo prešli na enotno likvidnostno lestvico, ki vključuje tako devizni kot tolarski del.

Poročilo o količnikih likvidnosti banke (KL-1), ki ga banke dnevno pripravljajo, je razdeljeno na tolarski in na devizni likvidnostni del. Količniki so izračunani posebej za tolarski del in posebej za devizni del poslovanja, ter za skupno oziroma enotno likvidnostno lestvico.

V kolikor banke v dnevnem poročilu ne zajemajo vseh transakcij oziroma dogodkov, ki morajo biti vključeni v poročilo, vključi te podatke v poročilo naslednjega dne, saj likvidnostna lestvica spremlja poslovne tokove v določenih časovnih obdobjih.

Banka je dolžna ločeno izkazovati tolarsko in devizno likvidnostno lestvico, razen v primeru, če se pogodbeno dogovori z Banko Slovenije za skupno likvidnostno lestvico. Banki, ki vodi enotno likvidnostno lestvico na podlagi podpisane pogodbe je omogočeno lažje upravljanje z likvidnostnim tveganjem, saj ji ni potrebno zagotavljati ročnostnih razredov po obeh lestvicah. S tem se izogne transfernemu tveganju, ki bi sicer nastajal pri ločeni obravnavi devizne in tolarske likvidnostne lestvice.

V naslednji tabeli oziroma obrazcu prikazujem izgled poročila o količnikih likvidnosti banke, ki ga je predpisala Banka Slovenije (Navodila za izvajanje sklepa o najmanjšem obsegu likvidnosti, ki jo mora banka zagotavljati, 2001).

POROČILO O KOLIČNIKI LIKVIDNOSTI BANKE
 Poročilo po stanju na dan _____

v tisoč SIT

		Tolarji			Devize		
		0-30 dni	0-180 dni	181 dni in več	0-30 dni	0-180 dni	181 dni in več
	NALOŽBE						
A010	Gotovina v blagajni in čeki						
A020	Imetja na računih pri Banki Slovenije						
	Terjatve do bank in hranilnic na vpogled						
A031	- do domačih bank						
A032	- do tujih bank						
	Ostale terjatve do bank in hranilnic						
A041	- do domačih bank						
A042	- do tujih bank						
	Terjatve iz nas. kreditov nebančnemu sek.						
A051	- gospodarstvo						
A052	- nerezidenti						
A053	- ostalo						
A060	Blagajniški zapisi Banke Slovenije						
A070	Vrednostni papirji RS						
	Drugi vrednostni papirji						
A081	- tuji tržni vrednostni papirji bonitete najmanj BBB						
A082	- ostali tuji vrednostni papirji						
A083	- domači vrednostni papirji						
A090	Ostale aktivne postavke (obresti ipd.)						
	Zunajbilančne postavke						
A101	- terminski posli						
A102	- pogodbeno najete kreditne linije						
A103	- nečrpani del najetih kreditov						
	NALOŽBE SKUPAJ						
A110	Tolarske naložbe razvrščene v A nad 180 dni						
	OBVEZNOSTI						
L010	Obveznosti do Banke Slovenije						
	Obveznosti do bank in hranilnic na vpogled						
L021	- do domačih bank						
L022	- do tujih bank						
	Ostale obveznosti do bank in hranilnic						
L031	- do domačih bank						
L032	- do tujih bank						
	Vpogledne vloge nebančnega sektorja						
L041	- gospodarstvo						
L042	- gospodinjstva						
L043	- država						
L044	- nerezidenti						
L045	- ostalo						
	Vezane vloge nebančnega sektorja						
L051	- gospodarstvo						
L052	- gospodinjstva						
L053	- država						
L054	- nerezidenti						
L055	- ostalo						
L060	Obveznosti iz izdanih vrednostnih papirjev						
L070	Ostale pasivne postavke (obresti ipd.)						
	Zunajbilančne postavke						
L081	- terminski posli 100%						
L082	- odprti nekriti akreditivi 100%						
L083	- pogodbeno odobrene kreditne linije bankam 100%						
L084	- nečrpani del odobrenih kreditov 100%						
L085	- pogodbeno odobrene kreditne linije nebankam 20%						
L086	- garancije, jamstva, stand-by akreditivi, limiti 5%						
	OBVEZNOSTI SKUPAJ						
	KOLIČNIK LIKVIDNOSTI (posamično)						
	KOLIČNIK LIKVIDNOSTI (skupaj)						

Datum

Ime in
podpis odgovorne
osebe

Poslovne banke pri dnevnem in mesečnem spremljanju in pripravljanju obrazca za poročilo o količnikih likvidnosti banke se ne sklicujejo samo na eno poročilo, ampak vključujejo več vrst poročil in kontrol. Tako za spremljanje enotne likvidnostne lestvice Gorenjska banka d.d. Kranj uporablja različne tabele in poročila, in sicer:

- načrt celotne likvidnosti banke pripravlja sektor zakladništva s pomočjo poročil ostalih sektorjev. Jedro načrta pa se odvija v sektorju zakladništva. V načrtu so zajeta sredstva in naložbe na tolaškem kot tudi na deviznem področju. Načrt likvidnosti se pripravlja na mesečni ter na letni ravni. Poleg mesečnega in letnega načrta se pripravlja pesimistična, osnovna in maksimalna verzija;
- poleg načrta je zelo pomembna tudi bilanca po preostanku ročnosti, ki se pripravlja na enak način kot celotni načrt. Torej na mesečni in letni ravni ter pesimistična, osnovna in maksimalna verzija;
- poleg naštetih ne smemo pozabiti na tabelo obvezne rezerve, ki se prav tako pripravlja na mesečni in letni ravni;
- poleg vseh načrtov oziroma planov se pri poročilu količnikov likvidnosti banke uporablja veliko število tabel za opravljanje kontrole. Tako poročilo ni sestavljeno iz ene same tabele ampak iz drugih tabel povezanih v eno glavno tabelo. Banka v sodelovanju z zunanjim izvajalcem razvija nadgradnjo programske opreme, ki zajema rokovnik zapadlosti, izdelavo bilance po preostanku ročnosti, možnost izdelave dnevnih poročil tolaške in devizne likvidnostne lestvice;
- pri kontroli in pripravljanju dodatnih tabel za poročilo o količnikih likvidnosti banke so odgovorni posamezni sektorji za pravilnost in točnost posredovanih podatkov.

V Gorenjski banki d.d. Kranj pripravljajo poročilo o enotni likvidnostni lestvici v enem sektorju; naprimer v računovodstvu; vendar s pomočjo sodelovanja ostalih sektorjev. Ker je program Rokovnik zapadlosti še v testni fazi si prizadevajo za čimprejšnje delovanje in ne več testiranje rokovnika. Kajti potem ne bo več potrebno pripravljanje dodatnih tabel, vendar bo potreben samo pravilen vnos v program od začetka do konca, kar bo pomenilo, da program vse sam razvrsti po preostanku ročnosti. Vsak sektor v banki bo potem odgovoren samo za pravilen vnos podatkov in ne še dodatno pripravljanje tabel in kontrol.

3.4. NAJPOGOSTEJŠA VPRAŠANJA BANK GLEDE ENOTNE LIKVIDNOSTNE LESTVICE

S sklepom Banke Slovenije o enotni likvidnostni lestvici so se začela pojavljati mnoga nejasna vprašanja glede določitve določenih poslov oziroma pod katero postavko naj vključijo

banke določene poslovne dogodke. Najpogostejša vprašanja bank, ki jih tudi na kratko povzemam so bila naslednja (Interno gradivo Gorenjske banke, 2001):

- Pod katero postavko se upoštevajo vrednostni papirji, ki jih je izdala RS v tujini?

Vrednostni papirji, ki jih je izdala RS v tujini, se smatrajo za tuje vrednostne papirje in se lahko upoštevajo v poročilu KL-1 pod postavko A081 (tuji tržni vrednostni papirji bonitete najmanj BBB).

- Ali je uvedba tretjega razreda namenoma, saj je pred enotno likvidnostno lestvico bil tretji razred »kontrolni razred«?

Tretji razred v poročilu o količnikih likvidnosti banke, ki predstavlja preostale zapadlosti od 181 dni dalje, ne uvaja novega tretjega razreda. Navedeni razred je samo logična posledica rubrike A110 (tolarske naložbe razvrščene v A nad 180 dni), kjer se zahtevajo tolarske naložbe do komitentov A bonitete in sicer od 181 dni dalje. Prav navedena dikcija je zahtevala poenotenje poročila. Enako kot prej, se v tretjem stolpcu, z izjemo vrstice A110, upoštevajo naložbe z boniteto A in B v obdobju 181 dni in dalje.

- Pod katero vrstico oziroma postavko se vpisujejo terjatve/obveznosti iz naslova REPO ter ali v to točko spadajo tudi REPO-ji z BS?

REPO posel predstavlja na eni strani zmanjšanje likvidnostnih virov ter na drugi strani pridobitev virov, torej transformacijo. Ker gre pri REPO poslih za posle s papirji, se upoštevajo pod ustrezno vrstico – glede na vrsto vrednostnega papirja. Pri tem se upoštevajo tudi posli z vrednostnimi papirji z Banko Slovenije.

- Ali pri zastavljenih vrednostnih papirjev BS in blagajniških zapisov BS (še vedno čeprav gre za nov predpis) velja, da veljajo za naložbe, s katerimi banka prosto razpolaga?

Zastavljeni papirji oziroma zastavljene terjatve ne zagotavljajo likvidnosti, saj je najprej potrebno sprostiti zastavo in šele nato pridobijo ustrezno likvidnost. To pomeni, da v časovnem obdobju npr. 7 dni zastavljeni vrednostni papir ne pomeni likvidnosti (običajno je na drugi strani banka pridobila denarna sredstva-depozit, kredit), ker se v poročilu upošteva obdobje 30 dni, ko bo kredit že odplačan in vrednostni papirji sproščeni, se zastavljena sredstva upoštevajo v izpolnjevanje likvidnosti. Zastavo je potrebno presojati z vidika realizacije osnovnega posla.

- V poročilu KL-1 bi morale biti polje za vpis tolarskih naložb A bonitete nad 180 dni za razred od 0-180 dni obarvano belo in ne sivo, kot je sedaj?

Polja v vrstici 110 so ustrezno osenčena. Zapadlost terjatev banke z boniteto A in B so že upoštevane v likvidnosti, zato sta polji osenčeni. Tako so v razredu 181 dni in več upoštevane terjatve banke z boniteto A in B, zato je dodatna vrstica A110, kjer so navedene le terjatve z boniteto A, nujno potrebna.

- Ali naj med terjatve in obveznosti s preostalo zapadlostjo nad 181 dni vključujejo tudi postavke, kot so kapitalske naložbe, osnovna sredstva, kapital, dobiček, rezervacije; s tem bi vsota razredov v resnici bila enaka bilanci stanja?

Banke vključujejo zaradi primerljivosti razredov v stolpec 181 dni in več postavke po istem principu kot velja za vključevanje postavk v razreda 0-30 dni in 0-180 dni. Banka tako v razred 181 dni in več ne vključi osnovnih sredstev, kapitalskih naložb in podobnih postavk.

- Kako je z upoštevanjem internih odnosov (podružnice) in terjatve ter obveznosti iz naslova komisijskega poslovanja?

Matična banka mora področje likvidnosti v podružnici skrbno spremljati. Kajti v primeru, da bi podružnica zašla v likvidnostne težave, bi ji morala matična banka pomagati. Zato mora banka v poročilu upoštevati in za ta namen vzpostaviti ustrezen informacijski sistem, ki ji bo to spremljanje omogočal. V poročilo je potrebno vključevati tudi komisijske posle.

- Ali se v postavki A090 (ostale aktivne postavke-obresti ipd.) in v postavki L070 (ostale pasivne postavke-obersti ipd.) vključujejo samo obresti?

V postavki A090 in L070 se vključujejo samo natečene obresti, pri katerih valuta plačila pade v prvi ali drugi razred, poleg obresti pa se lahko vključujejo postavke vseh pogodbeno sklenjenih poslovnih dogodkov, ki v poročilu niso posebej opredeljene. Lahko se vključujejo tudi dividende, obveznosti do dobaviteljev in podobno.

- Ali se v poročilo vključujejo tudi delnice domačih podjetij ter kapitalske naložbe?

V poročilo o količnikih likvidnosti banke se vključujejo le tuji tržni dolžniški in lastniški vrednostni papirji ustrezne bonitete, pod pogoji, ki jih predpisuje sklep. Delnice domačih podjetij in kapitalske naložbe se ne uvrščajo v poročilo. Izdane podrejene obveznice banke se v poročilo upoštevajo v postavki L060 (obveznosti iz izdanih vrednostnih papirjev).

- Ali se evroobveznice štejejo za tuje ali za domače vrednostne papirje?

Evroobveznice oziroma vrednostni papirji, ki jih je izdala RS v tujini se ne štejejo za tuje vrednostne papirje, temveč za domače vrednostne papirje, ki se upoštevajo v postavki A070 (vrednostni papirji RS) v deviznem delu.

- Kako se upoštevajo devizna posojila komitentom, ki se lahko odplačujejo v tolarski protivrednosti?

Devizna posojila, v katerih je dopustna možnost odplačila posojila v tolarski protivrednosti devizne obveznosti in prilivov iz odplačil teh posojil ne vključuje v poročilo devizne likvidnostne lestvice, ampak lahko so ta odplačila vključena v prilive tolarske likvidnostne lestvice.

- Kako se upoštevajo odobreni limiti za tekoče račune in kartice, ki je v navodilu navedeno po preostali dospelosti?

Odobreni limiti za tekoče račune in kartice nimajo preostale dospelosti in se v poročilo upoštevajo v prvem razredu 0-30 dni in v drugem razredu 0-180 dni v višini 5%.

- Kako se v poročilo upoštevajo terminski posli- SWAP posli?

Banke v primeru prodajnega SWAP-a z Banko Slovenije vključijo v devizno likvidnostno lestvico na datum sklenitve posla obveznost iz naslova promptne prodaje deviz in terminsko terjatev, kar posledično pomeni nevtralen vpliv na devizno likvidnostno lestvico. SWAP tako ne poslabša deviznega likvidnostnega količnika. Banka ravna enako v primeru SWAP-a z drugimi bankami. Bistvo devizne likvidnostne lestvice je razvrščanje posameznih poslovnih dogodkov po datumu izpolnitve, ne pa na podlagi knjigovodskih podatkov. V primeru prodajnega SWAP-a z Banko Slovenije pa poleg vključitve v devizno likvidnostno lestvico morajo banke upoštevati tudi v tolarsko likvidnostno lestvico, vendar v obratni smeri kot v deviznem delu.

Poleg vrsto različnih vprašanj in težav, ki se pojavljajo pri doseganju količnikov se pojavlja dilema oziroma problematika, kdo sestavlja poročilo o količnikih likvidnosti banke. Vsaka banka ima svojo organizacijsko strukturo in opravljanje nalog v posameznem sektorju oziroma oddelku, zato sem opravila telefonske razgovore z mnogimi bankami in jih povprašala o nastajanju poročila o količnikih likvidnostne lestvice oziroma, kateri sektor v banki pripravlja poročilo. Rezultati so prikazani v naslednji tabeli.

TABELA 4: Prikaz po bankah v katerem sektorju pripravljajo poročilo o količnikih likvidnostne lestvice

	BANKA	SEKTOR
1.	FACTOR banka d.d. Lj.	zakladništvo
2.	Bank AUSTRIA d.d. Lj.	računovodstvo
3.	NOVA KBM d.d. Maribor	zakladništvo
4.	Banka KOPER d.d. Koper	zakladništvo
5.	PBS d.d. Maribor	računovodstvo
6.	VOLKSBANK d.d. Lj.	zakladništvo
7.	PROBANKA d.d. Maribor	zakladništvo
8.	SZKB d.d. Lj.	zakladništvo
9.	SKB d.d. Lj.	finančno računovodstvo
10.	HYPO ALPE ADRIA BANK d.d. Lj.	zakladništvo
11.	A banka d.d. Lj.	računovodstvo
12.	Banka CELJE d.d. Celje	del računovodstvo, del zakladništvo
13.	KREKOVA BANKA d.d. Maribor	zakladništvo
14.	GORENJSKA BANKA d.d. Kranj	del računovodstvo, del zakladništvo
15.	NOVA LB d.d. Lj.	zakladništvo

Vir: Osebni telefonski razgovori z bankami, 2003.

Iz tabele 4 je razvidno, da v večini bank poročilo pripravljajo v sektorju zakladništva, nekatere banke pa del v zakladništvu, del pa v sektorju računovodstva. Tu se poraja še eno vprašanje, kateri sektor je sploh pravilno zadolžen za pripravo poročila? Vendar vsaka banka ima svoj pristop ter svojo organizacijsko in delovno strukturo, zato ne moremo reči v kateri sektor točno spada priprava poročila o količnikih likvidnosti banke.

3.5. MOŽNI UKREPI ZA IZBOLJŠANJE KOLIČNIKOV LIKVIDNOSTNE LESTVICE

Kot je bilo že povedano, morajo banke bilančne tolarske in devizne obveznosti pokrivati z bilančnimi tolarskimi in deviznimi terjatvami – količnik mora znašati najmanj 1. Vendar banke ne smejo pozabiti, da poleg izpolnjevanja količnikov najmanj 1 morajo dosegati še 80% bilančnih deviznih obveznosti v drugem razredu ter obveznost obvezne rezerve na tolarskem delu. Vsaka posamezna banka ima različne pristope za izboljšanje količnikov likvidnostne lestvice banke, v odvisnosti od situacije bilančnih terjatev napram bilančnih obveznosti. V nadaljevanju predstavljam na grobo možne ukrepe izboljšanja količnikov

likvidnostne lestvice v Gorenjski banki d.d. Kranj. Na grobo zato, ker so posamezni podatki in poslovni dogodki zaupne narave.

Do 1.7.2002 je Banka Slovenije predpisovala bankam poleg vseh naštetih ukrepov še dodatni ukrep in sicer, da je devizna bilanca lahko odprta (dolga ali kratka) največ do 10% kapitala banke v povprečju meseca in največ do 20% kapitala banke na dan. Po odpravi tega predpisa vsaka banka vodi politiko odprtosti devizne in tolarske bilance glede na postavljene cilje doseganja dohodkovnih učinkov in glede na tržne možnosti, ki jih slovenski prostor ponuja. Postavitev količnikov na 1 oziroma na 1,1 ali na 1,2 zahteva precejšnje spremembe. Za povečanje količnikov se ne zavzema samo posamezna poslovna banka, kot vodenje njene politike, ampak tudi Banka Slovenije poskuša posamezne banke pripraviti do tega, da se ne držijo striktno samo predpisanega minimuma, ki mora znašati 1, ampak zagotoviti saj 1,1 ali 1,2.

Povečanje deviznih količnikov zahteva povečanje devizne aktive bilance in sicer možni so naslednji ukrepi:

- Povečanje deviznih vlog v tujini (vezane vloge v tujini do 180 dni),
- Povečanje deviznih plasmajev pravnim osebam z boniteto A in B in ročnostjo do 180 dni,
- Povečanje naložbe v devizne vrednostne papirje (nakup evroobondov oziroma druge vrednostne papirje bonitete izdajatelja najmanj BBB ali vsaj Baa3, ki se vključujejo v devizno aktivo likvidnostne lestvice,
- Nakup deviznih blagajniških zapisov Banke Slovenije,...
- Sprememba ročnosti obstoječih deviznih posojil danih podjetjem bonitete A in B do 180 dni z možnostjo podaljševanja,
- Vpeljati nove oblike varčevanja kot npr. rentno in obročno dolgoročno varčevanje v devizah ali v valutni klavzuli in tako pridobljena sredstva usmerjati v devizne naložbe,
- Spodbujati vezave deviznih sredstev ter blagajniških zapisov poslovne banke z ročnostjo nad 180 dni,...

Vendar ti ukrepi predstavljajo usmeritev tolarske likvidnosti (iz najetih medbančnih posojil) v nakup deviz, katere banka nato usmeri v prej navedene možne ukrepe.

Naslednji možni ukrep je nakup evroobveznic. Na primer, če bi banka kupila evroobveznice v znesku 20 mio EUR iz sredstev dolgoročnega deviznega posojila ne povzroči sprememb odprte devizne pozicije (prejeta sredstva so naložena v devizno naložbo), izboljšajo pa se količniki tolarskega dela in količnik prvega razreda deviznega dela.

V aktivo deviznega dela likvidnostne lestvice se upoštevajo le tisti devizni krediti dani podjetjem, ki so bili odobreni podjetjem z boniteto A in B, katerih ročnost je do 180 dni in

devizni krediti, ki so dani podjetjem bonitete C in slabše od le te in so zavarovana z depoziti. Možni ukrep, da se banka dogovori s podjetji z boniteto A in B, ki koristijo devizne kredite za spremembo ročnosti v do 180 dni z možnostjo obnavljanja. Ni realno pričakovati, da bi se dogovorili s podjetji koristniki deviznih kreditov, katerih boniteta je C in slabša, da bi bili pripravljene kredite zavarovati z depoziti, zato teh ni smiselno vključevati v paket ukrepov.

Nakup deviz, ki v posameznem obdobju niso izenačeni s prodajo deviz vplivajo na spremembo odprtosti devizne in tolarske bilance stanja banke in s tem na spremembo količnikov likvidnostnih lestvic. V nadaljevanju navajam tri primere kupo-prodaj deviz in njihov vpliv na spremembo bilance stanja banke, vplivi na količnike likvidnosti pa so opisani od predpostavki, da se poslovni dogodki odvijajo z ročnostjo do 180 dni. V tabelah prikazujem vpliv na tolarsko in devizno likvidnostno lestvico ter kako se količniki likvidnosti banke spremenijo zaradi dokončnega nakupa deviz (podatki so izmišljeni).

1. primer: če banka dokončno kupi devize, npr. od banke in jih naloži v vezano vlogo v tujini z zapadlostjo do 180 dni

Banka s tem zmanjša tolarsko aktivo bilance in poveča devizno aktivo bilance, skupna raven bilance banke pa ni spremenjena. Taki poslovni dogodki zmanjšajo odprtost devizne bilance banke, povečajo odprtost tolarske bilance, kar ima vpliv na povečanje količnika devizne likvidnostne lestvice in zmanjšanje količnika tolarske likvidnostne lestvice, količnik enotne lestvice pa ostane nespremenjen. Prodaja deviz ima obraten vpliv na bilanco stanja banke.

- situacija pred nakupom deviz

v mio SIT

		Tolarji			Devize		
		0-30 dni	0-180 dni	181 dni in več	0-30 dni	0-180 dni	181 dni in več
	NALOŽBE						
A020	Imetja na računih pri BS	4.000	4.000	0			
A042	Ostale terjatve do bank in hranilnic- do tujih bank				6.000	6.000	0
A101	Zunajbilančne postavke - terminski posli	0	0	0	0	0	0
	OBVEZNOSTI						
L081	Zunajbilančne postavke- terminski posli	0	0	0	0	0	0
	KOLIČNIK LIKVIDNOSTI (posamično)						
	KOLIČNIK LIKVIDNOSTI (skupaj)						

- **najava nakupa 3.000.000 EUR (cca. 700 mio SIT) – T+2 dni**

v mio SIT

		Tolarji			Devize		
		0-30 dni	0-180 dni	181 dni in več	0-30 dni	0-180 dni	181 dni in več
	NALOŽBE						
A020	Imetja na računih pri BS	4.000	4.000	0			
A042	Ostale terjatve do bank in hranilnic- do tujih bank				6.000	6.000	0
A101	Zunajbilančne postavke - terminski posli	0	0	0	700	700	0
	OBVEZNOSTI						
L081	Zunajbilančne postavke-terminski posli	700	700	0	0	0	0
	KOLIČNIK LIKVIDNOSTI (posamično)	se zmanjša	se zmanjša		se poveča	se poveča	
	KOLIČNIK LIKVIDNOSTI (skupaj)	se ne spremeni	se ne spremeni				

- **realiziran nakup 3.000.000 EUR (cca. 700 mio SIT)**

v mio SIT

		Tolarji			Devize		
		0-30 dni	0-180 dni	181 dni in več	0-30 dni	0-180 dni	181 dni in več
	NALOŽBE						
A020	Imetja na računih pri BS	3.300	3.300	0			
A042	Ostale terjatve do bank in hranilnic- do tujih bank				6.700	6.700	0
A101	Zunajbilančne postavke - terminski posli	0	0	0	0	0	0
	OBVEZNOSTI						
L081	Zunajbilančne postavke-terminski posli	0	0	0	0	0	0
	KOLIČNIK LIKVIDNOSTI (posamično)	se zmanjša	se zmanjša		se poveča	se poveča	
	KOLIČNIK LIKVIDNOSTI (skupaj)	se ne spremeni	se ne spremeni				

2. primer: prejeti devizni priliv ali vpis blagajniškega zapisa

Prejeti devizni priliv, ki ga komitent banke obdrži na deviznem računu v banki, ali pa vpiše devizni blagajniški zapis poveča devizno pasivo bilance banke, banka pa te devize naloži kot vlogo v tujino in s tem poveča devizno aktivo, ne spremeni pa odprtosti tolarske in devizne bilance ter količniki likvidnosti ostanejo nespremenjeni.

- **situacija pred vpisom blagajniškega zapisa**

v mio SIT

		Devize		
		0-30 dni	0-180 dni	181 dni in več
NALOŽBE				
A042	Ostale terjatve do bank in hranilnic- do tujih bank	6.000	6.000	0
OBVEZNOSTI				
L041	Vpogledne vloge nebančnega sektorja - gospodarstvo	2.000	2.000	0
L060	Obveznosti iz izdanih vrednostnih papirjev	1.000	1.000	0
KOLIČNIK LIKVIDNOSTI (posamično)				

- **vpis blagajniškega zapisa v višini 2.000.000 EUR (cca. 480 mio SIT)**

v mio SIT

		Devize		
		0-30 dni	0-180 dni	181 dni in več
NALOŽBE				
A042	Ostale terjatve do bank in hranilnic- do tujih bank	6.480	6.480	0
OBVEZNOSTI				
L041	Vpogledne vloge nebančnega sektorja - gospodarstvo	1.520	1.520	0
L060	Obveznosti iz izdanih vrednostnih papirjev	1.480	1.480	0
KOLIČNIK LIKVIDNOSTI (posamično)		se poveča	se poveča	

3. primer: kupo-prodaja deviz, ki jih banka opravlja s svojimi komitenti

Nakup deviz od komitenta banke pomeni zmanjšanje devizne obveznosti banke do komitenta, zmanjša se devizna pasiva banke (zmanjša se odprtost devizne bilance, količnik devizne lestvice pa se poveča). V prvi fazi se tolarska aktiva zmanjša, ker banka kupi devize iz poravnalnega računa banke. Banka nakaže tolarsko protivrednost kupljenih deviz na transakcijski račun komitenta, zaradi česar se poveča pasiva tolarske bilance oziroma banka poveča tolarske obveznosti do komitentov, hkrati pa se poveča poravnalni račun banke na prvotno stanje pred tem poslovnim dogodkom. Tako nakup deviz od komitenta pomeni zamenjavo devizne obveznosti banke do komitenta za tolarsko obveznost do komitenta banke. Količnik devizne lestvice se je povečal, zmanjšal pa se je količnik tolarske lestvice, skupna raven bilance pa je ostala nespremenjena in s tem tudi količnik enotne likvidnostne lestvice. Prelivanje tolarske in devizne likvidnosti med komitenti banke ne spreminja ravni bilance, vpliva pa na spremembo odprtosti devizne in tolarske bilance stanja, povečujejo ali

zmanjšujejo se količniki devizne oziroma tolarske likvidnostne lestvice, količniki enotne likvidnostne lestvice pa ostajajo nespremenjeni.

- **situacija pred nakupom deviz od komitenta banke**

v mio SIT

		Tolarji			Devize		
		0-30 dni	0-180 dni	181 dni in več	0-30 dni	0-180 dni	181 dni in več
	NALOŽBE						
A020	Imetja na računih pri BS	4.000	4.000	0			
	OBVEZNOSTI						
L041	Vpogledne vloge nebančnega sektorja - gospodarstvo				2.000	2.000	0
L051	Vezane vloge nebančnega sektorja - gospodarstvo	6.000	6.000	0			
	KOLIČNIK LIKVIDNOSTI (posamično)						
	KOLIČNIK LIKVIDNOSTI (skupaj)						

- **nakup deviz od komitenta banke v višini 1.000.000 EUR (cca. 250 mio SIT)**

v mio SIT

		Tolarji			Devize		
		0-30 dni	0-180 dni	181 dni in več	0-30 dni	0-180 dni	181 dni in več
	NALOŽBE						
A020	Imetja na računih pri BS	4.000 (+250-250)	4.000 (+250-250)	0			
	OBVEZNOSTI						
L041	Vpogledne vloge nebančnega sektorja - gospodarstvo				1.750	1.750	0
L051	Vezane vloge nebančnega sektorja - gospodarstvo	6.250	6.250	0			
	KOLIČNIK LIKVIDNOSTI (posamično)	se zmanjša	se zmanjša		se poveča	se poveča	
	KOLIČNIK LIKVIDNOSTI (skupaj)	se ne spremeni	se ne spremeni				

V tabeli 5 na naslednji strani predstavljam ukrepe za izboljšanje količnikov devizne likvidnostne lestvice ter vpliv na posamezne postavke, ki so prikazani v tabeli.

TABELA 5: Ukrepi za izboljšanje količnikov devizne likvidnostne lestvice v Gorenjski banki d.d. Kranj

	UKREPI	Dohodkovni učinek	Učinek na devizno likvidnostno lestvico	Učinek na tolarško likvidnostno lestvico	Učinek na kratko devizno bilanco	Učinek na tolarško likvidnosot	Učinek na devizno likvidnost
1.	NAKUP DEVIZ IZ SIT	Odvisen od cene vira sredstev	pozitiven	Odvisno od vrste naložbe in vira sredstev	Pozitiven-odprtost bilance se zniža	Negativen, če del načrtovanega prirasta sredstev usmerimo v nakup deviz	pozitiven
1.1	Vezava vezanih vlog v tujini	Odvisen od cene vira sredstev	pozitiven	Odvisno od vrste naložbe in vira sredstev	Pozitiven-odprtost bilance se zniža	Negativen, če del načrtovanega prirasta sredstev usmerimo v nakup deviz	pozitiven
1.2	Nakup deviznih BZ BS	Odvisen od cene vira sredstev	pozitiven	Odvisno od vrste naložbe in vira sredstev	Pozitiven-odprtost bilance se zniža	Negativen, če del načrtovanega prirasta sredstev usmerimo v nakup deviz	pozitiven
1.3	Nakup evrobondov	Odvisen od cene vira sredstev	pozitiven	Odvisno od vrste naložbe in vira sredstev	Pozitiven-odprtost bilance se zniža	Negativen, če del načrtovanega prirasta sredstev usmerimo v nakup deviz	pozitiven
1.4	Nakup drugih VP izdajatelj v tujini	Odvisen od cene vira sredstev	pozitiven	Odvisno od vrste naložbe in vira sredstev	Pozitiven-odprtost bilance se zniža	Negativen, če del načrtovanega prirasta sredstev usmerimo v nakup deviz	pozitiven
1.5	Odobritev deviznih kreditov podjetjem	Odvisen od cene vira sredstev	pozitiven	Odvisno od vrste naložbe in vira sredstev	Pozitiven-odprtost bilance se zniža	Negativen, če del načrtovanega prirasta sredstev usmerimo v nakup deviz	pozitiven
2.	NAJEM DODATNEGA DOLGOROČNEGA DEVIZNEGA KREDITA- z enkratno zapadlostjo	Odvisen od naložbe	pozitiven	Odvisen od naložbe	nevtralen	nevtralen	nevtralen
2.1	Vezava vezanih vlog v tujini	Odvisen od naložbe	pozitiven	Odvisen od naložbe	nevtralen	nevtralen	nevtralen
2.2	Nakup deviznih BZ BS	Odvisen od naložbe	pozitiven	Odvisen od naložbe	nevtralen	nevtralen	nevtralen
2.3	Nakup evrobondov	Odvisen od naložbe	pozitiven	pozitiven	nevtralen	nevtralen	nevtralen
2.4	Nakup drugih VP izdajatelj v tujini bonitete BBB	Odvisen od naložbe	pozitiven	pozitiven	nevtralen	nevtralen	nevtralen
2.5	Odobritev deviznih kreditov podjetjem	Odvisen od naložbe	pozitiven	pozitiven	nevtralen	nevtralen	nevtralen
3.	SPREMEMBA ROČNOSTI DEVIZNIH KREDITOV (do 180 dni) PODJETIJ V A IN B BONITETI	Nevtralen ob enaki obrestni meri	pozitiven	nevtralen	nevtralen	nevtralen	nevtralen
4.	POVEČANJE DEVIZNIH SREDSTEV OBČANOV IN PRAVNIH OSEB (nad 180 dni) in plasiranje v enake naložbe kot pod 1. te tabele	Odvisen od naložbe	pozitiven	Pozitiven, če se znižajo a vista sredstva	Nevtralen, če prirast sredstev plasiramo v devizne naložbe	Negativen, če se devize kupujejo iz SIT sredstev, ki so že v potencialu banke	Nevtralen, če prirast sredstev plasiramo v devizne naložbe

VIR: Interno gradivo Gorenjske banke, 2001

Pri tolarski likvidnostni lestvici so možni naslednji ukrepi:

- Povečati kratkoročne naložbe do 30 dni (medbančni likvidnostni krediti, blagajniški zapisi Banke Slovenije, vrednostni papirji RS,...);
- Povečanje tolarskih posojil pravnim osebam bonitete A z rokom vračila do 180 dni;
- Če ima banka višek tolarske likvidnosti in ga ne plasira pravnim osebam do 180 dni, ga usmeri v nakupe republiških vrednostnih papirjev (kratkoročnih in dolgoročnih), ker izboljšujejo količnike tolarske in enotne likvidnostne lestvice – nakup dodatnih vrednostnih papirjev RS ali BS;
- Če je možnost, zmanjšati zadolžitve na medbančnem trgu;
- SWAP posli z Banko Slovenije; npr. če ima banka kratko tolarsko pozicijo, išče dodatne tolarske vire v SWAP poslu z BS, povpraševanje po SIT naložbah pravnih oseb je (SIT aktiva se ne spremeni). Banka ima presežek deviz, ki ga financira s prodajnim SWAP poslom z BS in tako dobimo likvidnost za tolarske plasmaje.
- Presežek devizne likvidnosti; odprtost devizne bilance je znižana, izpad SIT likvidnih sredstev iz neprodanih deviz je nadomeščen z najemom medbančnih likvidnostnih posojil, povpraševanje po SIT naložbah pravnih oseb je (SIT aktiva se ne spremeni). Presežno devizno likvidnost naložimo kot depozit pri tujih bankah, vir za ta plasma pa je najeto medbančno likvidnostno posojilo.

Dokler ima banka možnost plasirati tolarsko likvidnost pravnim osebam je ekonomsko racionalno iskati tolarske vire sredstev, zaradi izpada SIT likvidnosti od neprodanih deviz:

- a) najprej v medbančna likvidnostna posojila, če le teh ni pa
- b) v začasni prodaji deviz Banki Slovenije.

4. POMEN ENOTNE LIKVIDNOSTNE LESTVICE

Obvladovanje in kontrola likvidnostnega tveganja tako za banke same kot za centralno banko je ključnega pomena in je spremljava posameznih likvidnostnih kazalnikov nujno potrebna. Nekatero predpisane metodološke podrobnosti likvidnostnih lestvic so odprle v bančnem sistemu vrsto vprašanj.

Sklep o obvezni uskladitvi rokov dospelosti naložb z roko dospelosti sredstev je bankam v zadnjih letih predpisoval mesečno obveznost spremljanja in poročanja o predpisanih posameznih bilančnih kategorijah v okviru treh razredov naložb, ki so se razlikovali glede na ročnost naložb oziroma sredstev. V grobem lahko rečemo, da prvi razred predstavljajo povsem likvidne in hitro unovčljive tolarske in devizne naložbe ter sredstva najkrajše ročnosti, drugi razred se je nadgradil z naložbami in sredstvi s preostalo dospelostjo v roku 180 dni, tretji razred pa z dospelostjo nad 181 dni. Čeprav se v praksi pri posameznih bankah občasno pojavljajo manjše težave oziroma so se pojavljale pri izpolnjevanju posameznih razredov, je metodologija zadosti prožna, da omogoča zadosti manevrskega prostora.

Banka Slovenije je z namenom obvladovanja in kontrole likvidnostnega tveganja razdelila bančne bilance na tolarski in devizni del. Edina skupna točka obeh predpisanih lestvic so blagajniški zapisi Banke Slovenije v tujem denarju, ki sodijo med predpisane postavke v okviru obeh lestvic in se tako v obe tudi upoštevajo. Banka Slovenije je prek predpisanih lestvic dokončno uvedla načelo spremljave po preostali dospelosti, poenotila obe lestvici z vidika razredov in predpisala enaka razmerja med naložbami in obveznostmi posameznih razredov. Pri tem se ni mogla izogniti ločevanju med devizno in tolarsko likvidnostjo oziroma skrbi za tveganje valutne transformacije, ki bi utegnilo nastati v kriznih razmerah motena.

4.1. PRILAGODITVE POSLOVNIH BANK LIKVIDNOSTNI LESTVICI

Predpisana metodologija tolarske in devizne likvidnostne lestvice je namreč v poslovnih bankah opozorila na izjemno konzervativen izvedbeni pristop Banke Slovenije, ki pomembno vpliva na poslovne dejavnosti bank. Dodatna skrb za likvidnost poslovnih bank se ob tem zvečine prepleta s težnjo Banke Slovenije po zasledovanju nekaterih makroekonomskih ciljev.

Pri doseganju količnikov tolarske likvidnostne lestvice naj bi imela ob uvedbi metodologije težave približno petina domačih bank (Bančni vestnik, št. 9/01). Spremembe strukture bančnih naložb v smeri dodatnega vpisovanja blagajniških zapisov Banke Slovenije so za seboj prinesle zmanjšanje manevrskega prostora za dolgoročno kreditiranje in za donosnejše devizne naložbe (posojila, vrednostni papirji, medbančni depoziti,..). Potrebno dnevno doseganje predpisanih količnikov zahteva od bank ustvarjanje ustreznih rezerv, optimalno doseganje količnikov zaradi nepredvidenih nihanj je višje od ena. Za naložbeni del je po drugi strani ugotovljeno, da manjša rast dolgoročnih posojil v primerjavi z rastjo kratkoročnih posojil postavlja pod vprašaj konkurenčnost bank v odnosu do potreb komitentov, predvsem pa v odnosu do ponudbe tujih bank.

Poslovne banke v prvi vrsti povdarjajo ožanje maneverskega prostora, to je pretvarjanje zbranih virov krajše ročnosti, v naložbe daljše ročnosti (banke se praviloma zadolžujejo kratkoročno in posojajo dolgoročno). Konkretno je v okviru tolarske likvidnostne lestvice moteč predvsem drugi razred, katerega predpisan količnik v višini 1 bi bil primeren predvsem za banke hranilnice, veliko manj pa za banke univerzalnega tipa, katerih ambicije presegajo domeno hranilniške dejavnosti.

Likvidnost na zalogi niso samo likvidnostne rezerve, to je imetja na računih pri centralni banki, ampak tudi aktiva, ki jih banka lahko hitro proda, ne da bi morala pristati na nizko ceno. To so seveda tudi naložbe, prav tako posojila, ki dospejo v kratkem času. Zato lahko govorimo o likvidnosti, ki jo ima banka na zalogi, da jo lahko proda bodisi centralni banki bodisi prek denarnega trga drugim bankam, ne da bi morala pristati na nizko ceno. Zato je razumljivo, da banke v različnih državah ne samo vsaj deloma različno zagotavljajo svojo likvidnost, ampak so tudi različno omejene pri svojem izpostavljanju likvidnostnemu tveganju. V ZDA in v Veliki Britaniji povdarjajo, da so bankam v pomoč tri stvari, ki jim lajšajo zagotavljanje njihove likvidnosti in sicer (Bančni vestnik, št. 9/01):

- obvezne rezerve,
- vloga centralne banke kot posojilodajalec v skrajni sili ter
- jamstva za bančne vloge,

vendar ti mehanizmi samo olajšujejo bankam zagotavljanje njihove likvidnosti, ne morejo pa je že zagotavljati.

Mnogo avtorjev ugotavlja, da je za Francijo, centralna banka, kot nadzorna institucija kritično obdobje enega meseca. Kajti banke morajo imeti v razredu do enega meseca neto aktivo pozitivno oziroma terjatve morajo biti večje od obveznosti. V Nemčiji poznajo tako imenovana pravila financiranja, ki jih določata dve načeli. V skladu s temi načeli pa razdelijo aktivo premoženjske bilance na tri dele. Premoženjska bilanca se ne razdeli na razvrstitvene razrede dospetij, ampak je poudarek na tem, na kakšen način lahko financirajo na primer dolgoročne naložbe, zatem kratkoročne in srednjeročne ter koliko likvidnostnih rezerv potrebujejo. Ti trije deli leve strani banke so:

- posojila z dospelostjo več kot štiri leta,
- posojila z dospelostjo manj kot štiri leta,
- likvidnostne rezerve (dospelost manj kot tri mesece).

Pravila financiranja pravijo, da dolgoročne, srednjeročne in kratkoročne naložbe ne smejo biti večje od sredstev.

Odprto ostaja tudi vprašanje, ali je z vidika obvladovanja likvidnostnih tveganj res potrebno spremljanje predpisanih kategorij na dnevni ravni. Načeloma je to zaželeno in predpisano,

vendar bi bilo deloma v specifičnih domačih razmerah verjetno potrebno tehtati, ali koristi tovrstnih informacij na dnevni ravni odtehtajo dodatne investicije v tehnološko podporo (Bančni vestnik, št.9/01).

Pogosto se pojavlja tudi vprašanje o ločeni predpisani tolarski in devizni lestvici. Predvsem je odvisno od deviznega trga, če banke lahko prodajo ali kupijo tudi večje količine deviz, ne da bi s tem povzročile pomembno spremembo višine deviznega tečaja. Če ne bi bilo ločene lestvice za terjatve in dolgove bank v domačem denarju, bi to pomenilo, da banka lahko zagotavlja svojo likvidnost predvsem s kratkoročnim ali likvidnim premoženjem v tujem denarju. Znano je, da so terjatve bank v tujem denarju precej bolj kratkoročne narave od njihovih dolgov v tujem denarju. Razlika med tujo aktivo in dolgovov do tujine se bo morala večati, če bodo banke v prihodnje mnogo bolj izkoristile tisto, kar jim ponujajo banke in finančni trgi v tujini kot posredniki pri podaljšanju ročnosti sredstev, ki jih zbirajo naše banke doma (Bančni vestnik, št. 10/01).

Za zagotavljanje likvidnostne lestvice oziroma količnika je sprejela Banka Slovenije ukrep tudi zaradi bančnih vlog. Problem ni pereč pri tolarskih vlogah, saj zanje velja sistem zjamčenih vlog. Če deponenti ne zaupajo bankam, dvignejo vloge in s tem spremenijo svoje premoženje samo iz tolarske bančne vloge v tolarsko gotovino. Drugače je z vlogami v tujem denarju, kajti dvig teh vlog pomeni spremembo premoženja iz terjatve do domačih bank v tujo gotovino, to je v terjatev do tuje centralne banke. Kar privede do večje možnosti navala na banke pri vlogah v tujem denarju, je za banke pomembno, da imajo same za te namene na zalogi zadosti likvidnega premoženja v tujem denarju. Od tod izhaja, da je prav, da imajo banke likvidno premoženje v tujem denarju za vloge v tujem denarju in da ne morejo zagotavljati svoje likvidnosti z likvidnim premoženjem v domačem denarju. Vzrok ni v tem, da ne bi mogle priti do tujega denarja, ampak v ceni, ki bi jo morale plačati za tuj denar.

Predpis bankam omejuje eno njihovih temeljnih poslovnih funkcij, ki se izraža v premoščanju razlik med ročnostmi virov sredstev in naložb. Zahteva popolno pokrivanje obveznosti, ki lahko zapadejo v 30 ali 180 dneh, z naložbami, izterljivimi v enakem časovnem obdobju. Banke morajo tako na strani naložb pokrivati z ustrezno likvidnimi oziroma kratkoročnimi oblikami tudi vse obveznosti, ki izhajajo iz zbranih vpoglednih sredstev prebivalstva in pravnih oseb. Banke so morale zaradi izpolnjevanja v velikem obsegu spremeniti strukturo svojih bilanc. Svoje bilance lahko spreminjajo na aktivni ali pasivni strani; na strani naložb to pomeni omejevanje dolgoročnega kreditiranja in spodbujanje kratkoročnih plasmajev z zapadlostjo največ do 180 dni ali investicij v domače in tuje vrednostne papirje ustrezne bonitete. Ostaja tudi možnost za boljšo ročnost v najemanju dolgoročnih posojil v tujini in nalaganje teh sredstev v kratkoročne naložbe. Take poteze nedvomno povzročajo negativne dohodkovne učinke in še bolj sporno povečanje deviznih presežkov ob že tako neobvladljivi presežni devizni likvidnosti. Poleg tega banke potrebujejo kar nekaj časa, da se njihovi učinki pokažejo v bilancah bank in navsezadnje pri njihovih likvidnostnih količnikih.

Pri izpolnjevanju količnika prihajajo banke do velike tehnološke spremembe zaradi priprave tovrstnega poročila po načelu preostale zapadlosti. Upravičuje predvsem bolj kakovostno spremljanje likvidnostnega tveganja v bankah. Ob uvedbi dnevnega poročanja pa ponovno tehnološko in vsebinsko preizkušanje, saj sta verodostojnost in zanesljivost precej manjši zaradi načina spremljanja poslovnih dogodkov v bankah.

Omejitve centralne banke imajo predvsem namen preprečiti tveganje, ki ga lahko sproži kakšna banka. To seveda ne pomeni, da so največje omejitve preoblikovanja ročnosti sredstev bank najboljše; lahko so tudi prevelike in škodujejo bankam.

Glede ustreznosti izraza likvidnostna lestvica, se tudi porajajo dvomi pomena izraza, kajti lestvica ni likvidnostna, ampak lestvica ročnosti ali dospetij. Likvidnostna ni zato, ker takšne lestvice ne poznajo v drugih jezikih, ampak ker je likvidnost nekaj drugega od ročnosti ali dospetja. Pri lestvici, ki jo imamo pri nas, gre za ročnost ali dospetje aktiv in pasiv bank (Bančni vestnik, št. 10/01).

4.2. KVANTITATIVNA MERILA ZA DOLOČITEV NAJMANJŠEGA OBSEGA LIKVIDNOSTI

Regulativa na področju likvidnosti bank, ki določa kvantitativne kriterije minimalne likvidnosti, mora upoštevati naravo bančnega poslovanja, v skladu s katero banke sredstva krajše pogodbene ročnosti plasirajo v naložbe daljše ročnosti. Pretežno izenačena ali v povprečju primerljiva pogodbena ročnost naložb in obveznosti ni možna, saj v takšnem primeru ni mogoče več govoriti o bančništvu oziroma o tistih prednostih, ki jih princip bančnega poslovanja prinaša. To je možnost, da na podlagi velikega števila komitentov banka izpolnjuje vse prispele obveznosti z rezervami, ki so bistveno manjše od pogodbenih obveznosti v določenem prihodnjem obdobju.

Regulativa na področju likvidnosti načeloma lahko navedeno naravo bančnega poslovanja vgradi v predpisani okvir likvidnosti tako, da bodisi upošteva dolgoročno naravo določenega deleža pogodbeno sicer kratkoročnih obveznosti, bodisi pa priznava kratkoročno naravo nekaterih naložb daljše pogodbene ročnosti, ki so vnovčljive v ustrezno krajšem obdobju in zaradi tega likvidne.

Banka Slovenije se je odločila, da na strani obveznosti upošteva izključno kriterij pogodbene ročnosti v celoti za vse kratkoročne vloge, ne glede na njihovo delno dolgoročno naravo. Tukaj je potrebno omeniti vpogledne vloge, katerim se v tujini v različnih deležih priznava dolgoročna narava zaradi relativne stalnosti. Poleg tega imajo pri nas podobno naravo tudi

kratkoročne vloge, saj je zaradi kronične previdnosti strank velik delež dolgoročnih prihrankov vezanih kratkoročno. Ne glede na navedeno je Banka Slovenije pri določitvi najmanjšega obsega likvidnosti, upoštevajoč strukture bilanc bank, vendarle morala sprejeti obstoječe financiranje dolgoročnih naložb s kratkoročnimi viri. To je storila izključno tako, da je pri računanju količnikov dovolila, da se naložbe v vrednostne papirje države in Banke Slovenije smatrajo za naložbe z najvišjo stopnjo likvidnosti, ne glede na njihovo pogodbeno zapadlost. S tem se namreč ustvarja vrzel med vrednostnimi papirji države in Banko Slovenije na eni strani, katerim je dan status naložb z najvišjo stopnjo likvidnosti, ter drugimi instrumenti finančnega trga, katerih likvidnost je odvisna izključno od pogodbene zapadlosti. Vrzel je potencirana z relativno napetimi kriteriji zahtevane najmanjše višine količnikov.

4.3. POSLEDICE UVELJAVITVE KOLIČNIKOV LIKVIDNOSTI

Določena stopnja omejevanja tveganj s strani regulativne oblasti je nedvoumno nujna. Težko je objektivno oceniti, kolikšna stopnja restriktivnosti je potrebna oziroma v količinski meri je omejitev preveč in so celo škodljive. Ob previsoki restriktivnosti se namreč stroški bančnega poslovanja večajo in slabi se njihova konkurenčnost. Lahko trdimo, da je v letih po osamosvojitvi prej veljavna regulativa, v bistveno bolj negotovih razmerah ustrezno obvarovala slovenski bančni prostor pred makroekonomskimi in drugimi nezaželenimi vplivi. Zato je manj razumljiva uveljavitev strožje regulative v današnjih vendarle manj negotovih razmerah. Upoštevajoč tudi, da se banke soočajo s specifičnimi razmerami presežne likvidnosti, lahko nekatere posledice nove regulative strnemo v naslednjih točkah:

- Banke ob nespremenjeni ali celo višji likvidnosti kot prej, razpolagajo le z minimalnimi rezervami oziroma poslujejo na nivoju mejnega izpolnjevanja predpisane najmanjše likvidnosti. Pri tem so in se še bodo s spremljajočimi stroški prisiljene izpeljati dodatne ukrepe (zadolževanje v tujini, dodaten vpis blagajniških zapisov,...), da si lahko zagotovijo rezerve, s katerimi ob nihanju dnevne likvidnosti lahko zagotovijo dovolj zanesljivo izpolnjevanje minimalne višine količnikov.
- Kljub temu, da v deviznem delu količnikov banke razpolagajo s presežki, jih primanjkljaj v tolarskem delu sili, da ga nadomeščajo z deviznimi presežki. Tako kljub relativno visokemu presežku pri izpolnjevanju deviznega minimuma, ki je obstajal pred uveljavitvijo količnikov kot ključnega instrumenta, danes o tem presežku ni možno več govoriti. Banke se na deviznem področju posredno torej soočajo z bolj restriktivnimi pogoji poslovanja.
- Banka Slovenije je minimalni obseg likvidnosti določila na podlagi zatečenega stanja v strukturi bilanc bank. To je bilo storjeno v času, ko so banke razpolagale z visoko

presežno likvidnostjo in temu ustrezno velikim obsegom naložb v vrednostne papirje Banke Slovenije. Ker je bilo s tem prikrito resnično relativno razmerje med povprečno ročnostjo naložb in obveznosti, ki izhaja iz čistega poslovanja bank, je po kriterijih predpisa manj ugodno razmerje med ročnostjo virov in naložb prikrito s količinsko pomembnim deležem likvidnih naložb, ki so posledica presežne likvidnosti. Zato mora presežna likvidnost bank, ki izhaja iz strukturnega položaja denarnega trga, ustrezno slediti rasti bilančne vsote bank.

- Na tolarskem področju poslovanja so banke v razmerah presežne tolarske likvidnosti. Presežna ali prisilna likvidnost pomeni, da se bančni sistem kot celota ne odloča več samostojno o tem, s kolikšnimi likvidnimi naložbami, predvsem kratkoročnimi vrednostnimi papirji Banke Slovenije razpolaga, temveč jim je to dano z makroekonomskimi razmerami. S spremembo likvidnostnega položaja se spreminja višina količnikov, zaradi česar so banke prisiljene nenehno prilagajati sestavo bilance merilom likvidnostne regulative.
- V času, ko si vsi udeleženci prizadevajo razviti različne segmente denarnega trga, predvsem medbančnega, so različni tretmaji instrumentov denarnega trga, ki izhajajo iz metodologije računanja količnikov, vzrok za nizek interes bank pri vlaganju v nedržavne vrednostne papirje. S tem regulativa deluje proti naporom za doseganje nujnega obsega poslovanja, ki bi omogočal željen razvoj drugih segmentov denarnega trga. Poleg tega doseganje minimalnega obsega predpisane likvidnosti sili banke v to, da ostajajo najpomembnejši investitor na trgu državnih vrednostnih papirjev, ne glede na ceno oziroma donose, ki jih dosegajo, kljub temu, da je bil s strani regulatorja prevladujoč položaj bank večkrat ocenjen kot previsok in neprimeren.

Med cilje centralne banke vsekakor ostaja nadzor nad poslovanjem bank, raven nadzora pa je povezan z oceno razvitosti bančnega sistema. V tem okviru so likvidnostne lestvice ostale tudi »zakon«, ki se mu morajo podrežati poslovne banke. Bančni sistem, ki se še kako zaveda tveganj v svojem poslovanju, si želi le zadostno stopnjo fleksibilnosti predpisov, ki ne bodo moteče vplivali na običajne poslovne dejavnosti.

5. SKLEP

Življenja si brez bank skorajda ne moremo več predstavljati. Za gospodarstvo so izjemno pomembne. Zato je še toliko bolj pomembno, da tudi dobro poslujejo, da dosežajo svoj cilj, ki je na dolgi rok maksimiziranje tržne vrednosti in da se prilagajajo novostim v okolju. Ena izmed novosti je tudi sprememba pri izračunu in izpolnjevanju obvezne rezerve ter pri uvedbi likvidnostne lestvice oziroma zagotavljanje količnikov likvidnostne lestvice. Vse te spremembe so odraz prilagajanja Evropski uniji oziroma Evropski centralni banki, ki skrbi za dobro njenih članic in nacionalnih centralnih bank. Razlog za spremembo je tudi v tem, da se zagotovi konkurenčnost naših bank evropskemu gospodarskem prostoru.

Namen naloge je bil preučiti in predstaviti, kako poslovna banka v slovenskem bančnem sistemu upravlja z likvidnostjo. Pri upravljanju si pomaga z mnogimi instrumenti Banke Slovenije ter kakšne spremembe se odvijajo pri izpolnjevanju določenih ukrepov oziroma predpisov Banke Slovenije.

Centralna banka kot banka bank vodi svojo politiko, da zagotavlja svoje bližnje in končne cilje. Likvidnost, varnost in donosnost so tri značilne lastnosti dobrega bančnega sistema. Med najpomembnejšimi je likvidnost. Zakladništvo kot mlada dejavnost se ukvarja z upravljanjem bilance banke, uravnavanjem likvidnosti, upravljanjem tveganj, s trgovanjem v imenu in za račun banke, z vodenjem politike obrestnih mer, tečajev in tarif,... Likvidnost spada med eno temeljnih področij zakladništva.

Funkcija zakladništva se razlikuje od banke do banke in je odvisna od njene velikosti, področja delovanja, organiziranosti in drugih značilnosti banke. Kljub raznolikosti je glavna naloga zakladništva podpora aktivnosti banke z investiranjem presežnih sredstev banke v donosne naložbe ter s pridobivanjem sredstev na trgih denarja in kapitala z uporabo različnih finančnih instrumentov v primerih nezadostne likvidnosti banke. Banka je neprestano izpostavljena tveganju, zato je skrb zakladništva uravnavanje dnevne likvidnosti. Likvidnostno tveganje tako izhaja iz aktivne ali pasivne strani bilance, zato mora imeti banka za zagotavljanje likvidnosti ali dovolj sredstev na svojem računu ali jih mora biti sposobna pridobiti z zadolžitvijo na denarnem trgu ali prodajo likvidnih naložb.

Likvidnost pomeni, da je banka sposobna pravočasno poravnati svoje obveznosti. Če bančni sistem zaide v likvidnostne težave, tudi velika donosnost in varnost postaneta nepomembni. Zato likvidnost poslovne banke ni njen temeljni cilj, pač pa nujnost, na kateri se gradijo cilji banke.

Na likvidnost bank ima pomemben vpliv tudi centralna banka, ki z instrumenti denarne politike neposredno vpliva na njihovo likvidnost in s tem na likvidnost celotnega gospodarstva. Banka Slovenije obvezuje poslovne banke, da ji pošiljajo določene podatke, na

podlagi katerih kontrolira, ali poslujejo v mejah svoje likvidnosti ali ne, kar ji omogoča, da začne pravočasno ukrepati, če nastopijo težave. Poslovne banke morajo vsakodnevno spremljati svoje naložbe, obveznosti, likvidnost in kapital, skrbeti za njihovo primerno velikost in strukturo in si tako zagotoviti svoj nadaljni obstoj in razvoj.

Za uravnavanje likvidnosti imajo banke na razpolago precej instrumentov Banke Slovenije, ki so v obliki posojil, nakupi blagajniških zapisov Banke Slovenije, nakup in prodaja deviz,...,trgovanje na medbančnih trgih denarja in kapitala ter trgovanje na sekundarnih trgih vrednostnih papirjev. Pomembnejši instrument je obvezna rezerva, s katero vpliva na kreditni potencial poslovne banke. Glavni namen izdaje oziroma sprejetja novega sklepa o obveznih rezervah bank in hranilnic je prilagajanje Evropski Centralni banki ter njenemu sistemu obveznih rezerv. Prvič zato, ker se bomo z vključitvijo v Evropsko unijo približali tudi Evropski monetarni uniji in pri tem bomo morali izpolniti določene kriterije za vključitev v Evrosistem, ki je nujnost za vse bodoče članice EU. Drugič pa zato, ker se Banka Slovenije zgleduje po Evropski centralni banki.

Poleg vrste predpisanih ukrepov in instrumentov, s katerim Banka Slovenije pomaga poslovnim bankam dosegati zadostno raven likvidnostnih sredstev; je nedavno uvedla nov ukrep in sicer zagotavljanje minimalnega obsega likvidnosti banke ter s tem uvedla zagotavljanje količnikov likvidnostne lestvice.

Sistemsko urejanje upravljanja likvidnostnega tveganja je povezano z dejstvom, da so bančni sistemi v tranzicijskih gospodarstvih mnogo bolj občutljivi na spremembe v gospodarstvu in v mednarodnem finančnem okolju. Za banke zato velja obveza po oblikovanju ustrezne ročnosti in valutne strukture naložb glede na zbrane vire sredstev. Sklep o najmanjšem obsegu likvidnosti od bank zahteva oblikovanje tako tolarske kot devizne likvidnostne lestvice z ločenima razredoma : od 0 do 30 in od 0 do 180 dni. V vseh štirih razredih morajo banke izpolnjevati predpisano stopnjo pokritja virov sredstev z naložbami, ki morajo biti namanj 1.

Lestvica dospelosti primerja prihodnje prilive denarnih sredstev s prihodnjimi odlivi denarnih sredstev v izbranih časovnih obdobjih, ki se prilagajajo potrebam konkretnih analiz, največ pozornosti se posveča najbližjim dopelostim. Način in obseg preoblikovanja ročnosti sredstev v naložbe ter značilnosti posameznih naložb in sredstev z vidika likvidnosti prikazuje premoženjska bilanca banke.

Pri zagotavljanju predpisane stopnje pokritja virov sredstev z naložbami so mnoge poslovne banke prišle do problemov in sicer, od dvoumnih postavk v samem poročilu, nejasnih postavk ter uvrstitev določenih poslovnih dogodkov v poročilo, zelo razsežnem zagotavljanju podatkov ter poleg vsega še zagotovitev primerne računalniške podpore. Poleg naštetih dejstev, ki se poslovne banke prilagajajo za izpolnjevanje količnikov likvidnostne lestvice pa

se poraja tudi nejasnost glede izraza likvidnostna lestvica. Kajti sama lestvica ni likvidnostna, ampak lestvica, ki jo imamo pri nas je lestvica ročnosti ali dospetij.

Cilj vsake banke je voditi čimbolj optimalno politiko tolarske in devizne likvidnosti, za to pa morajo biti izpolnjeni določeni pogoji tako v samem gospodarstvu in finančnem sistemu kot tudi pri vodenju banke. Med cilje centralne banke vsekakor ostaja nadzor nad poslovanjem bank. Slovenski bančni sistem se razlikuje od tujega bančnega sistema. Lahko rečemo, da je prilagajanje Slovenije zakonodaji Evropske unije vse večja. Prihodnost na področju bančnega sistema je v rokah Banke Slovenije in poslovnih bank.

LITERATURA

1. Auerbach D. Robert: Money, Banking, and financial markets (second edition). New York: Macmillar Publishing Company, 1985. 650 str.
2. Bessis Joel: Risk Management in Banking. West Sussex: John Willey & Sons Inc., 1998. 430 str.
3. Bobek Dušan: Sodobna banka; (ekonimika in organizacija). Maribor: Obzorja, 1989. 179 str.
4. Crnković Rudi: Finančni trg. Maribor: Obzorja, 1984. 178 str.
5. Crnković Rudi: Funkcije poslovne banke v tržni ekonomiji. Bančni vestnik, Ljubljana, 1989, 3, str. 56.
6. Dimovski Vlado: Bančništvo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1996. 76 str.
7. Graddy B. Duane, Spencer H. Austin: Managing Commercial banks. New Jersey: Prentice Hall International, 1990. 769 str.
8. Karpe Primož: Upravljanje bilance banke. Bančni vestnik, Ljubljana, 1998, 7-8, str. 54.
9. Kobe Aljoša: Kaj zvemo iz bilance banke. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1996. 57 str.
10. Krašovec Vesna: Medbančni denarni trg. Bančni vestnik, Ljubljana, 1998, 9, str. 53.
11. Kremzer Romana: Kapital, sredstva in naložbe banke nasploh in v Banki Domžale d.d. Ljubljana. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1997. 46 str.
12. Lindt B., Larholt J: Treasury division and related activities. Englewood Cliffs: Prentice Hall Inc., 1998. 832 str.
13. Pfeifer Ervin: Neto likvidna aktiva. Zbornik; Ravnanje s tveganji. Portorož: Zveza ekonomistov Slovenije, 1999. str. 107.
14. Pirtovšek Matej, Kristl Miha: Zdrava bančna praksa na področju trgovanja. Zbornik; Basel 2. Portorož: Zveza ekonomistov Slovenije, 2002. str. 61.
15. Rant Andrej: Instrumenti denarne in devizne politike po letu 1991. Zbornik; Banke na razpotju. Portorož: Zveza ekonomistov Slovenije, 2000. str. 71.
16. Ribnikar Ivan: »Devizni« minimum bank. Bančni vestnik, Ljubljana, 1999, 7-8, str. 70.
17. Ribnikar Ivan: »Tolarska in devizna likvidnostna lestvica«. Bančni vestnik, Ljubljana, 2001, 10, str. 44.
18. Ribnikar Ivan: Denarni sistem in denarna teorija, II. del: denarna teorija. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1997. 231 str.
19. Ribnikar Ivan: Izvedeni finančni instrumenti. Bančni vestnik, Ljubljana, 1996a, 7-8, str. 52.
20. Ribnikar Ivan: Likvidnost in solventnost. Bančni vestnik, Ljubljana, 1989, 3, str. 93.
21. Ribnikar Ivan: Razredi ročnosti in /ali lestvica dospelj terjatev in dolgov banke. Bančni vestnik, Ljubljana, 2001, 9, str. 50.

22. Saje Janez: Tolarska likvidnostna lestvica. Bančni vestnik, Ljubljana, 2001, 9, str. 33.
23. Saunders Anthony: Financial Institutions Management – a modern perspective (third edition). McGraw-Hill Higher education, 1994. 742 str.
24. Veselinovič Nataša: Problematika likvidnostne lestvice v slovenskih bankah. Bančni vestnik, Ljubljana, 2002, 4, str. 30.
25. Vivlend A. Beattie et al.: Banks and Bad Debts; Accounting For Loan Losses in International Banking. New York: John Wiley & Sons Inc., 1995. 201 str.
26. Wilson JSG: Managing Bank Assets and Liabilities. London: Euromoney Publications, 1988. 361 str.
27. Žgajnar Irena: Pomen zakladništva kot funkcije banke. Bančni vestnik, Ljubljana, 1999, 7-8, str. 21.

VIRI

28. Banka Slovenije: Navodila za izdelavo poročila o doseženem razmerju naložb prvega, drugega in tretjega razreda, 1996.
29. Banka Slovenije: Navodilo za izvajanje sklepa o devizni likvidnostni lestvici, 2000.
30. Banka Slovenije: Navodilo za izvajanje sklepa o najmanjšem obsegu likvidnosti, ki jo mora banka zagotavljati, 2001.
31. Denarni trg v Sloveniji. [URL: <http://www.sbaza.net/index.php>], 11.11.2002.
32. Ineterno gradivo Gorenjske banke d.d. Kranj (2000, 2001, 2002, 2003).
33. Interno glasilo Gorenjske banke d.d. Kranj, št. 29, December 2002.
34. Sklep o devizni likvidnostni lestvici (Uradni list RS, št. 87/00).
35. Sklep o najmanjšem obsegu likvidnosti, ki jo mora banka zagotavljati (Uradni list RS, št. 82/01).
36. Sklep o obvezni rezervi bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 80/94 in 101/01)
37. Sklep o obvezni uskladitvi rokov dospelosti naložb z roki dospelosti sredstev (Uradni list RS, št. 41/96 in 40/99).
38. Sklep o spremembi sklepa o najmanjšem obsegu likvidnosti, ki jo mora banka zagotavljati (Uradni list RS, št. 15/03).
39. Sklep o tolarski likvidnostni lestvici (Uradni list RS, št. 54/01).
40. Zakon o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/99 in 59/01).

SLOVAR SLOVENSКИH PREVODOV TUJIH IZRAZOV

accounts receivable – terjatve do kupcev
active financial market – aktivni finančni trg
asset – liability management – upravljanje naložb in sredstev
asset transformation – preoblikovanje sredstev v naložbe
back office – oddelek podpore
balance sheet - bilanca stanja
balance sheet risk – tveganje iz bilance stanja
bank note – blagajniški zapis
best case scenario – najboljši izid
borrower - kreditojemalec
business risk – poslovno tveganje
capacity payment - plačilna sposobnost
capital - kapital
capital adequacy risk – tveganje kapitalske ustreznosti
capital budgeting – finančno načrtovanje dolgoročnih naložb
collateral - zavarovanje
commercial bank - komercialna banka
conditions - pogoji
controling – kontroliranje
core deposits – jedro vlog
credit risk - kreditno tveganje
current assets – kratkoročna sredstva
debt to assets ratio - stopnja zadolženosti
default probability - verjetnost neplačila
demand deposits – vloge na vpogled
deposit runs – odliv vlog
discount window – sposojanje bank pri centralni banki
economic conditions - gospodarski pogoji
eurobond – obveznica v evrih
exchange rate risk – tveganje sprememb deviznega tečaja
financing requirement – znesek potrebnega financiranja
front office – oddelek trgovanja
funds – sredstva
income statement – izkaz uspeha
interest rate - obrestna mera
liabilities – obveznosti
liability management – upravljanje sredstev
line of credit – kreditna linija

liquid assets – likvidna aktiva
liquidity – likvidnost
liquidity management – uravnavanje likvidnosti
liquidity risk exposure – izpostavljenost likvidnostnemu tveganju
loan - posojilo
loan policy - kreditna politika
long term debt – dolgoročni dolg
loss - čista izguba
matched – book position – usklajena pozicija
middle office – oddelek spremljave
money desk – kratkoročno zadolževanje
net income - čisti dobiček
notes payable – kratkoročna posojila
primary reserves – primarne rezerve
processing – procesiranje sklenjenih poslov
profitability – dobičkonosnost
purchased funds – sposojena sredstva
rate of return – donosnost
reverse repurchase agreement – začasni nakup vrednostnih papirjev
secondary reserves – sekundarne rezerve
sensitivity ratio – koeficient občutljivosti
swap - zamenjave
time deposits – vezane vloge
transacting – sklepanje poslov